

Treball de fi de grau

Títol

Autor/a

Tutor/a

Departament

Grau

Tipus de TFG

Data

Full resum del TFG

Títol del Treball Fi de Grau:

Català:

Castellà:

Anglès:

Autor/a:

Tutor/a:

Curs:

Grau:

Paraules clau (mínim 3)

Català:

Castellà:

Anglès:

Resum del Treball Fi de Grau (extensió màxima 100 paraules)

Català:

Castellà:

Anglès:

ÍNDIX

Introducció	1
El periodisme literari	4
Orígens del periodisme literari (<i>New Journalism</i>)	5
Característiques del periodisme literari.....	7
Aplicació del Nou Periodisme al meu reportatge	11
Què és el grunge?	13
Terminologia	13
Estil musical	13
Breu història (I): adolescents alternatius, la primera onada	14
Breu història (II): el boom “Nevermind”, la segona onada.....	15
Àmbit extramusical	17
Les veus del reportatge	18
Xavier Zaera (Wookie).....	18
Richard Royuela.....	19
Joan S. Luna	19
Carles Llacer Escamilla	19
Jordi Cazes	20
Pep Rius	20
Xavi Rivases	20
Reportatge: Quan el so de Seattle es va apagar a Barcelona	21
Bibliografia	46
Llibres	46
Documentals	46
Articles en premsa escrita	47
Articles en format electrònic	47
Articles de revistes electròniques	48
Webgrafia.....	49

Obres pertanyents al Nou Periodisme	49
Annexos	50
Entrevista amb Richard Royuela	50
Entrevista amb Carles Llacer Escamilla	52
Entrevista amb Xavi Rivases	53
Entrevista amb Joan S. Luna.....	54
Entrevista amb Jordi Cazes.....	56
Entrevista amb Xavier Zaera (Wookie)	57
Entrevista amb Pep Rius	59

INTRODUCCIÓ

Quan vaig néixer, el grunge ja havia mort. O això diuen. Que va morir el 5 d'abril de 1994. Que se'l va emportar el seu màxim representant, Kurt Cobain, després de disparar-se un tret al cap. A les golfes de casa, amb una –poc pràctica- escopeta de caça i més heroïna que sang circulant-li per les venes.

Tres anys abans, el nou integrant del famós maleït Club dels 27, havia publicat un disc sota l'apàtic títol de “*Nevermind*” (DGC Records, 1991). Nirvana s'ho va carregar tot, en sentit figurat i literal. Allò era un disc creat per tres nois a Seattle dels qui ningú no havia sentit a parlar mai. Tres desconeguts que empenyien el tron del rei del pop, Michael Jackson, fent-lo caure del número 1 de totes les llistes d'èxits. Amb el seu tema estrella, “Smells Like Teen Spirit”, es convertien en la veu d'una generació que havia trobat un nou messies. Arran d'això, un munt d'altres bandes com Pearl Jam, Soundgarden o Alice In Chains, totes originàries de Seattle, emergien a la superfície amb l'etiqueta *grunge* calada a foc.

El grunge ha sigut l'últim moviment musical de masses capaç d'enamorar a milions de persones arreu del món. No s'ha viscut res igual des d'aleshores. Han passat 26 anys i ningú ha aconseguit trasbalsar tant la indústria musical com ho va fer Nirvana amb el seu so únic, brut, atractiu i atemporal.

Jo deuria tenir uns onze anys quan vaig veure el videoclip d’“Smells Like Teen Spirit” per primera vegada, recomanació de Youtube. Quina energia, quina passió, quines guitarres! Allò no s'assemblava a res del que coneixia i m'encantava. De seguida li vaig ensenyar a la meva millor amiga, que em va mirar amb cara de fàstic: “Com t'agrada això, si només és gent cridant?”. Vaig canviar d'estratègia i ensenyar-li als meus pares, bons amants del rock clàssic. Segons la meva mare, ja l'havia vist quan tenia quatre anys i fins i tot havia preguntat si podríem anar-los a veure en directe.

Amb els anys i l'ajuda d'internet, el fil de Nirvana em va portar a conèixer altres grups que, en teoria, pertanyien al mateix gènere anomenat *grunge*. Un moviment originat a Seattle que havia convertit una colla de músics marginats que odiaven el *mainstream* en estrelles del rock de fama mundial. Una contradicció absoluta, conseqüència d'una estratègia de màrqueting brutalment efectiva duta a terme per una companyia discogràfica. D'aquesta manera el món va poder conèixer unes bandes amb molta personalitat. Melodies fosques, moltes guitarres –habitualment distorsionades-, bateries mastodòntiques i baixos penetrants. Veus punyents, passionals, reals. Cançons que vomiten turments personals, però també crítiques amb el seu entorn.

Discursos amb ideals feministes en contra de la violència de gènere, l'homofòbia, i les desigualtats socials. Com més cançons n'escoltava, i més grups descobria, més m'atrapava. Em sentia identificada amb aquella ràbia, la incertesa, la confusió i la impotència mentre em perdia entre les seves melodies durant hores.

Jo no ho vaig poder viure en primera persona. Per això em pregunto... com ho van viure els fans d'aquí mentre passava el moviment? Realment el nihilisme i la desesperació del grunge van poder cridar l'atenció d'una Barcelona encegada per la il·lusió d'organitzar uns Jocs Olímpics? Va poder fer-se un lloc entre la sòlida escena musical pròpia com era el Rock Català? Doncs no ho sé. No hi ha documents que en parlin. I això és precisament el que pretenc amb aquest treball; reproduir com es va viure l'escena grunge a Barcelona a través de les experiències d'aquells que sí que hi van ser.

Explicaré aquestes vivències en un reportatge narratiu i agafant com a eix central l'únic concert que va Nirvana a Barcelona el 9 d'abril de 1994. L'any passat, gràcies a l'optativa de Periodisme Cultural, vaig descobrir el periodisme literari –el *New Journalism*-. Era un corrent periodístic que de seguida em va cridar l'atenció. Un periodisme que trenca els convencionalismes, permet una gran llibertat expressiva, és creatiu i artístic, però no deixa de ser el fruit d'un intens i exhaustiu treball periodístic d'investigació i interpretació.

La idea de fer un reportatge narratiu m'atreia molt, ja que aquest periodisme va néixer de la necessitat d'explicar els canvis de la societat. I precisament, l'àmbit del periodisme musical va tenir un paper fonamental pel seu desenvolupament. El grunge, a més de ser un moviment musical, va provocar canvis socials i culturals que es poden entendre més bé explicats amb aquest tipus de periodisme que no pas amb un reportatge més neutre.

Si volia fer un bon reportatge, abans de llançar-me a fer-lo, em calia estudiar amb més calma el periodisme literari. Entendre en quin context va sorgir, saber-ne les característiques metodològiques i estilístiques i llegir referents. El primer que vaig fer va ser adquirir un exemplar de *El Nuevo Periodismo* de Tom Wolfe, pioner en recollir i documentar el fenomen.

El següent pas era ser una experta en el tema que volia tractar. Per tant, em calia buscar informació sobre el grunge i sobre el seu pas per la ciutat de Barcelona. Sobre el grunge en general en tenia un coneixement general enfocat a les bandes. Incomptables hores escoltant-ne discos i veient entrevistes i actuacions en directe.

També havia vist algun documental com *PJ20* (Pearl Jam) o *Montage of Heck* (Kurt Cobain) i llegit llibres com *Heavier Than Heaven* (Kurt Cobain). Però el meu coneixement sobre el moviment en si era insuficient, i jo en volia ser una veu amb autoritat. Així doncs, vaig optar per repassar i aprofundir sobre els diferents aspectes del moviment; context d'aparició, músics i bandes, ideologia i història. El primer que vaig trobar va ser el documental *Hype!* (1996) del director Doug Pray, que ofereix una bona radiografia del moviment en si. Poc després, passejant per la secció "música" de l'FNAC del Triangle em vaig topar amb un exemplar d'un llibre titulat *Todo el mundo adora nuestra ciudad: Una historia oral del grunge*, que molts experts consideren el llibre més complet sobre el grunge i que fa menys de dos anys es va traduir el castellà.

Però pel que fa als documents relacionats amb el grunge a Barcelona... Res. O bé no va existir o simplement a ningú li va importar suficientment deixar-ne constància escrita. A primera vista, a part del concert de Nirvana l'any 1994, semblava que el moviment havia passat de llarg.

Vaig deixar estar les fonts documentals i em vaig centrar en les personals. El requisit indispensable que havien de complir era que haguessin viscut el moviment des de dins, per poder parlar de la seva experiència personal. El concert de Nirvana del 1994, el grup més representatiu del moviment, és un dels pocs fets remarcables relacionats amb el tema a Barcelona, i volia trobar a assistents de l'actuació. El més important pel reportatge era recrear l'escena des de la perspectiva dels consumidors de grunge. Per tant, els fans eren la meva prioritat. Tot i això, també volia comptar amb experts (periodistes musicals) que poguessin aportar profunditat al reportatge amb qüestions més tècniques, però sense oblidar les seves impressions i la seva vinculació personal amb el moviment. Al cap i a la fi, la música no és una ciència exacta ni una disciplina objectiva.

EL PERIODISME LITERARI

El moviment grunge no va ser simplement una revolució musical, sinó que també ho va ser en altres àmbits com el cultural, el social, i l'ideològic. A més, no hi havia documents sobre com es va viure l'escena musical alternativa de Barcelona als anys 90. Per parlar d'un moviment d'aquestes característiques no em servia fer un reportatge convencional. Volia aprofitar la llibertat del periodisme literari per profunditzar sobre el tema i explicar la realitat dels que ho van viure.

Com ja he avançat a l'apartat anterior, l'estil escollit per fer el reportatge és el literari. Un dels àmbits on aquest periodisme va ser més important va ser precisament el de la música, gràcies al naixement de la revista cultural *Rolling Stone*. La revista es va fundar a San Francisco l'any 1967, en ple apogeu del corrent del Nou Periodisme, i va contribuir considerablement en la seva consolidació. Al cap d'alguns anys, Paul Scanlon va publicar un llibre recopilatori amb alguns dels millors reportatges de la revista on afirma que abans d'aparèixer *Rolling Stone*, cap altra publicació s'havia pres seriosament la importància de la música per la societat. La revista entenia el significat social de la música com a nou sector de la cultura, i ho va poder transmetre als seus lectors en gran part gràcies als seus reportatges literaris.

Els exemplars de la revista que es van publicar a Espanya entre 1999 i 2013 poc tenien a veure amb l'essència real dels nord-americans. La *Rolling Stone* espanyola va arribar molt tard, sense objectius clars i condemnada al fracàs. Però als Estats Units va tenir un paper clau per la societat i pel corrent del periodisme literari, i encara conserva el seu prestigi com a referent de premsa especialitzada en música.

Rolling Stone es va situar al costat de la cultura pop per explicar-la. S'allunyava de l'antiga percepció que considerava la música com un entreteniment exclusiu de les classes altes. Els seus reportatges, seguint les necessitats del Nou Periodisme, no tenien limitacions estilístiques ni espacials, el que va permetre la total llibertat dels seus periodistes. Va comptar amb algunes de les veus més importants del corrent, com Hunter S. Thompson, pioner del periodisme gonzo. Thompson s'infiltrava en les realitats que havia de comunicar, convertint-se en un protagonista més dels seus relats. Algunes de les seves peces més destacades són *El Derby de Kentucky es Decadente y Depravado* (1970), que relata l'entorn d'alcoholisme i mediocritat dels espectadors de la cursa de cavalls, i la novel·la *Miedo y Asco en Las Vegas* (1971), sobre la cultura de les drogues de l'època.

Abans de presentar el meu propi reportatge literari, crec convenient fer una petita reflexió sobre el periodisme literari en si, la seva rellevància i sobre com l'he aplicat per fer la meva peça periodística.

Orígens del periodisme literari (*New Journalism*)

El corrent del periodisme literari va consolidar-se als anys 60 als Estats Units, especialment a la ciutat de Nova York. Es va guanyar un bon lloc en publicacions com *The New Yorker*, *Esquire* o *Rolling Stone*. És a dir, principalment en revistes i suplementos dominicals, publicacions menys rígides en extensió i temàtiques.

Era una nova manera de narrar la realitat que hibridava tècniques periodístiques i literàries i que normalment es plasmava en la forma del reportatge. Suposava un trencament dels cànons periodístics clàssics. No calia obeir cap forma establerta, ni hi havia límits d'extensió, fets que potenciaven la profunditat i la capacitat de cridar l'atenció del lector. Era un canvi de formes, però sobretot d'actitud.

El seu naixement va estar envoltat de polèmica. Alguns intel·lectuals i periodistes s'hi van mostrar molt en contra i consideraven que allò no era periodisme, creien que allò era una "forma bastarda", "paraperiodisme". Fins i tot pensaven que els redactors s'inventaven coses (Wolfe, 1973).

Encara avui és un periodisme que desperta certes suspicàcies. El periodista i doctor en periodisme Ramón Tijeras posa en qüestió que sigui un tipus de periodisme que encara no estigui totalment acceptat en comparació d'altres que si ho estan: "Intentem superar tant el periodisme merament referencial, que quedaria per les simples notes d'agència. Com el d'opinió, moltes vegades reduït al ridícul pels nombrosos tertulians de ràdio i televisió que parlen de qualsevol cosa com si fos legítim. Mentre que la narració periodística basada en fets reals, per utilitzar un estil literari, sembla que pertanyi al regne de la falla." (Tijeras, 2013).

Tom Wolfe va recollir el fenomen del periodisme literari al llibre *El Nuevo Periodismo*. L'autor atribueix l'èxit del moviment al buit generacional que havien deixat els novel·listes de l'època. La dècada dels 60 va estar sotmesa a grans canvis en la societat nord-americana. Va ser l'època "en què els costums i les ètiques, les maneres de viure, les actituds cap al món, van canviar el país de la manera més crucial que cap dels esdeveniments polítics" (Wolfe, 1973). Era l'hora de "la contracultura, la consciència negra, la permissivitat sexual, la mort de Déu, el capital sòlid, els diners ràpids, Vietnam, els Beatles, els hippies, les drogues..." (Wolfe, 1973). Però cap dels escriptors d'aquell temps parlava sobre aquestes transformacions perquè havien

abandonat el realisme. La societat nord-americana havia quedat òrfena de veus que parlessin sobre la seva realitat. Els periodistes van ser els que es van preocupar d'explorar totes aquestes qüestions, fet que els va convertir en els referents.

Alguns periodistes van destacar especialment, com Gay Talese, Jimmy Breslin o el mateix Tom Wolfe. Però si hi ha una obra clau per l'impuls del Nou Periodisme, és *A Sang Freda* de Truman Capote. Una obra fruit de més de sis anys d'exhaustiva investigació per poder descriure amb tot luxe de detalls l'assassinat d'una família sencera en un petit poble de Kansas anomenat Holcomb. Es va publicar com a llibre l'any 1966, però l'any anterior s'havia publicat en una sèrie de capítols per entregues al *New Yorker*.

Segons Capote *A Sang Freda* no era periodisme. Classificava l'obra com a *Nonfiction Novel*, un nou gènere sorgit de l'intent de sobrepassar la frontera del realisme. Però la connexió amb el Nou Periodisme és òbvia. A part de donar resposta a absolutament tot el que va passar; la novel·la està impregnada de característiques del periodisme literari com el detallisme, la importància del punt de vista, la presentació i minuciosa coneixença de personatges que evolucionen, o les reproduccions de diàleg sense edicions.

Sense voler treure importància a la feina de Capote, cal recordar les paraules de Chillón sobre l'obra: "Truman Capote no ha sigut ni molt menys el primer autor que ha intentat la simbiosi entre novel·la i reportatge, tot i que el seu llibre sí que ha tingut, entre altres, el mèrit indiscutible de suscitar l'interès de bastants estudiosos per aquest tipus d'obres de caràcter híbrid. Després de la commoció causada per *A Sang Freda* entre lectors i el sector més perspicaç de la crítica literària europea i nord-americana, va semblar urgent exhumar de l'oblit altres obres i autors que, abans que Capote, havien intentat portar a cap l'aliatge de periodisme i literatura. Un panorama suggestiu però fins aleshores quasi proscrit per historiadors i crítics literaris" (Chillón, 2014).

Tom Wolfe considera que el Nou Periodisme va començar a ser popular precisament l'any de publicació de *A Sang Freda* com a llibre, a finals de 1966. I que l'any 1969 ja s'havia consolidat.

Tot i això, les primeres mostres de periodisme literari ja s'havien gestat un parell de dècades abans. Segons Wolfe, John Hersey havia creuat els límits entre literatura i periodisme en la seva obra *Hiroshima*. Chillón també considera que la periodista del *The New Yorker* Lillian Ross va ser molt influent per desenvolupar el corrent, sobretot per la descripció de personatges. Però *Hiroshima*, tot i la seva sobrietat artística, és considerada la precursora directa del Nou Periodisme. Hersey relata com van viure

l'explosió de la bomba sis testimonis directes, reconstruint els fets a partir de llargues i exhaustives entrevistes amb els afectats i interrelacionant les seves històries. És molt difícil determinar si l'escrit és una simple novel·la o periodisme, perquè va més enllà dels límits i les etiquetes. La feina de Hersey es va publicar ocupant un exemplar sencer de *The New Yorker* l'any 1946, però posteriorment també es va publicar com a novel·la.

Característiques del periodisme literari

Per aquest apartat és convenient recuperar les paraules de Josep Maria Casasús sobre els gèneres periodístics:

“El coneixement del sistema de gèneres, i no la seva ignorància, estimula a superar o modificar els models o esquemes tradicionals. Només el coneixement d'allò que existeix en un determinat camp de la tècnica, permet transformar la realitat. No es pot avançar en un camp que es desconeix. [...] No es pot innovar si s'ignora el que s'ha fet abans en matèria d'objecte d'estudi.” (Casasús 1991: 92).

Els reporters més destacats del Nou Periodisme eren grans coneixedors del periodisme clàssic i lectors de literatura. A l'hora de preparar les seves peces, els periodistes portaven a terme un profund treball periodístic d'investigació i documentació del tema que tractarien. L'observació de localitzacions i personatges també era fonamental per descobrir els detalls que augmenten el valor de la narració. Per redactar les peces, els periodistes literaris van adoptar eines pròpies de la literatura com els diàlegs, narradors o les descripcions de personatges (prosopografies i etopeies). Però per molts crítics del Nou Periodisme, la part més laboriosa de documentació que hi ha darrere de la peça final, romanica oculta, camuflada pels artificis estilístics del text.

Resulten uns textos més atractius pel lector. Si estan ben escrits, capten l'atenció i mantenen la tensió fins al final. Però la part més literària no respon a una simple qüestió artística ni de lluïment de les habilitats d'escriptura del periodista. Els autors no deixen de banda el criteri informatiu ni obliden la necessitat de produir textos fidedignes. Volen ser capaços de mostrar una realitat a través de diversos punts de vista que aportin el màxim de veracitat possible i aquest tipus de periodisme els dóna la llibertat necessària per fer-ho. Com indica Albert Chillón al seu llibre *La palabra facticia: literatura, periodisme y comunicaci3n*: “La incorporaci3n de procediments de composici3n i estil de la novel·la no respon a una mera pruija d'embellir o maquillar l'escriptura periodística, sin3 a l'obstinaci3n d'enriquir el seu valor com a mode de

coneixement, la seva aptitud per explicar l'heteròclita realitat social. [...] el periodisme guanya més que mera amenitat o capacitat de seducció sobre el lector: rep noves possibilitats expressives, cognitives i estètiques que el capaciten per convertir-se en una via rellevant de coneixement sobre el món i els seus avatars”.

Al capdavant, el periodisme no deixa d'estar al servei del lector per poder-li explicar una realitat. El filòsof marxista i crític literari hongarès György Lukács tot i no ser periodista, va fer una interessant reflexió sobre la funció social del reportatge que val la pena recuperar: “El veritable reportatge no s’accontenta representant simplement els fets: les seves narracions sempre donen un conjunt, descobreixen causes, provoquen deduccions (per això, la dialèctica materialista, com a base ideològica, confereix al reportatge unes possibilitats que no li són donades en el camp burgès). Però la unió de fets i les seves relacions, també d’allò especial, general, individual, típic, casual i necessari, es presenta aquí sota un principi diferent del que es dona en la literatura configuradora. En el bon reportatge es representa el cas individual, el fet, en una segona vivència completament sensible, concreta i individualitzada, i sovint fins i tot es configura. [...] Perquè el reportatge únicament té la intenció de convèncer amb bon enteniment que les deduccions que extreu dels fets són exactes.” (Lukács, 1932).

A *El Nuevo Periodismo*, Tom Wolfe recollia els quatre procediments tècnics que tenien en comú els textos del periodisme literari estatunidenc dels anys 60:

- **Construcció escena per escena.** Segons Wolfe, és el procediment fonamental del Nou Periodisme. Consisteix a explicar la història saltant d'escena a escena, i evitant utilitzar la mera narració històrica. D'aquesta manera es vol arribar a fer que el lector pugui presenciar i viure les escenes com els testimonis reals. Quan el narrador ens presenta les escenes i els personatges en primer pla, com si interactuessin amb el lector, neix el que Wolfe denomina com a “veu del prosceni”, una altra característica clau del Nou Periodisme.
- **Registre del diàleg en la seva totalitat.** Es tracta de reproduir el diàleg sense edicions. Wolfe afirma que està demostrat acadèmicament que aquest procediment és capaç de captar el lector de la manera més completa que cap altre procediment individual. El diàleg és capaç de descriure un personatge més acuradament que qualsevol descripció física.
- **Punt de vista en tercera persona.** Aquesta tècnica pretén presentar cada escena al lector a través dels ulls d'un personatge en concret. Wolfe recorda que en aquella època, els autors del periodisme clàssic acostumaven a fer servir el punt de vista en primera persona. A part de poder semblar una postura

un pèl egocèntrica i causar el rebuig del lector, és un punt de vista molt limitat, perquè només permet explicar una realitat: la de l'escriptor. Utilitzant el punt de vista en tercera persona, el periodista pot expressar altres experiències: la dels seus protagonistes. Per conèixer els pensaments dels personatges, mai es recorre a la inventiva. La capacitat de poder "entrar a la ment" dels altres, és fruit de les entrevistes en profunditat amb ells. Hores de conversa –o fins i tot dies- amb preguntes que no es limitin als fets viscuts, sinó a les emocions i als sentiments.

- **Relació personatge-estatus.** Tom Wolfe reconeix que aquest procés és el menys comprès de tots, i que moltes vegades no es fa de manera conscient. "Relaciona moviments, roba, costums, comportament amb altres persones, i altres detalls simbòlics que el relacionen amb un estatus social, la seva posició al món, com es veu o el que confien aconseguir". Moltes vegades, aquest procediment és l'encarregat de fer que el lector s'identifiqui o no amb el personatge.

Tom Wolfe també revela alguna de les estratègies necessàries per poder fer un bon periodisme literari. Abans de poder seguir els procediments d'escriptura, els periodistes havien de recollir un munt de matèria primera. Abans de precipitar-se a recol·lectar el material, és imprescindible fer un gran esforç de documentació. Algunes de les estratègies descrites per Wolfe són habilitats innates com la creativitat, però també n'hi ha d'altres que es poden treballar o millorar. És el cas de la capacitat d'observació i de reflexió per aconseguir anar més enllà d'allò que es veu a simple vista.

Paul Scanlon també va reflexionar sobre el Nou Periodisme al seu llibre recopilatori de reportatges *El Nuevo Periodismo en Rolling Stone* conclou que la millor manera de realitzar un bon reportatge literari és treballar fermament sobre tres bases:

- **Realitzar un gran treball detectivesc:** la investigació i documentació prèvia.
- **Tenir un coneixement global del tema:** per poder parlar amb autoritat sobre el tema del reportatge.
- **Escriure-ho amb l'extensió necessària**

La periodista argentina Leila Guerriero també és una autoritat en aquest àmbit. És la responsable de la revista *Gatopardo*, a més de ser una col·laboradora habitual de diversos mitjans hispanoparlants com *El País* (Espanya), *El Malpensante* (Colòmbia) o *El Mercurio* (Xile). L'any 2010 va ser la guanyadora del premi Fundació Nou Periodisme gràcies al seu reportatge *El rastro en los huesos* sobre la identificació de

les restes de desapareguts durant dictadura militar argentina (1976-1983). Guerriero també té la seva proposta sobre el que cal fer abans de posar-se a escriure un reportatge. Les seves recomanacions formen un decàleg:

- 1- **Tenir ben clar el punt de vista que s'utilitzarà.** És necessari que el periodista sigui una veu autoritzada perquè pugui narrar una història clara i entenedora.
- 2- **Sotmetre l'inici del text a una revisió intensiva.** Ja que el principi serà que el ganxo principal de la història. Si l'inici no atrapa el lector, aquest abandonarà la lectura i continuarà amb la seva vida.
- 3- **Fer un reporterisme tan ardu que el lector no ho noti.** En paraules de Guerriero: "Si fem bé la nostra feina com a periodistes, tindrem més material recopilat del que podem publicar. El 5% del reportatge és el text que el lector llegeix, però això flota i se sosté pel 95% de les coses de sota que no es veuen".
- 4- **Anar en compte amb les anècdotes dels entrevistats.** Segons Guerriero una anècdota pot funcionar per donar ritme a la narració, però també poden ser traïdores. Els fets que han passat fa temps, poden no ser recordats acuradament pels protagonistes i en lloc de retratar un personatge, en poden crear una falsa llegenda.
- 5- **Entreteixir la forma i el contingut del text.** Encara que sigui un periodisme alliberat de les normes de la sobrietat estilística, no cal abusar dels artificis innecessaris. El periodisme literari no deixa de ser periodisme, i per tant, ha de complir la seva missió informativa i interpretativa.
- 6- **Evitar explicacions reduccionistes.** Existeixen moltes raons i causes, no hi ha una sola veritat.
- 7- **Subordinar l'estructura del reportatge a la seva intenció informativa.** Això vol dir seguir criteris periodístics per buscar i interpretar el material que trobem; aconseguir informació de manera lícita, contrastar les informacions, respectar les fonts, etc.
- 8- **Evitar capricis narratius injustificats.** La part artística no pot eclipsar la periodística.
- 9- **Planejar el pes específic de l'inici i el final.** Són les parts més importants de tot el text.
- 10- **Fer un treball minuciós de muntatge.** Guerriero explica aquest punt amb una metàfora molt encertada: "La feina que ha de fer el periodista de muntatge equivaldria a la d'un documental de cinema, però amb paraules".

Aplicació del Nou Periodisme al meu reportatge

El meu reportatge té com a eix principal el concert de Nirvana al Palau dels Esports de Barcelona del 9 de febrer de 1994. Jo volia recrear aquell concert de la manera més fidel i atractiva possible, i poder explicar com es va viure el grunge a Barcelona. M'agradaria que fos un text que volguessin llegir tant els testimonis de l'època com aquells que no ho van viure. El Nou Periodisme m'ho permetia fer, per això he intentat aplicar les seves tècniques i característiques al meu reportatge.

L'inconvenient més gran a l'hora de recrear els llocs i els moments del reportatge en detall, és que jo no hi vaig ser -perquè no vaig néixer fins a finals del 1995-. Això em va limitar l'ús de recursos com l'observació dels llocs i dels personatges. També vaig decidir que el més honest seria treballar amb el punt de vista en tercera persona. Encara que és possible que en alguns trams -on hi ha monòlegs interiors-, pot semblar que creuo els límits fins a la primera persona per entrar a la ment dels personatges. Això només ho he pogut fer gràcies a les exhaustives entrevistes en profunditat amb ells.

Les escenes estan basades en els testimonis de set persones que sí que van viure l'època, entre els quals hi ha quatre assistents del concert. Abans de fer les entrevistes, em vaig documentar en profunditat sobre el grunge i sobre l'oci musical alternatiu a Barcelona. A més, pel concert també em vaig informar sobre l'última gira de Nirvana, vaig llegir crítiques del concert de diversos mitjans i més endavant també vaig trobar l'àudio íntegre del concert i un petit vídeo d'un fragment de l'actuació.

Les entrevistes amb els testimonis contenien tant preguntes informatives com personals. Els qüestionaris eren similars, però les duracions de les converses oscil·laven entre una i les tres hores, depenent de cadascú. Durant el transcurs d'aquestes, no només em fixava amb el que deien, sinó en com ho deien; la seva manera de parlar, l'expressivitat... M'importava molt especialment per poder reproduir diàlegs en la seva totalitat. Les intervencions importants sobre les opinions i els sentiments estan extretes de respostes literals dels testimonis recordant l'època. En canvi, els més intranscendents, aquells que tenen la funció principal de trencar els grans blocs de text grisos, els he interpretat jo mateixa basant-me en situacions reals viscudes pels protagonistes i escrits segons la seva manera de parlar. També hi ha un petit diàleg durant el breu relat paral·lel dels últims dies de Kurt Cobain, aquest està extret del testimoni real de Dave Grohl en el documental *Back and Forth* (2011).

Pel que fa a l'estructura del reportatge, he fet servir la construcció escena per escena, volia allunyar-me del simple relat cronològic. Si bé és cert que el concert és l'eix del

relat, conté analepsis –*flashbacks*- i prolepsis –*flashforwards*- per poder aprofundir en la importància de l'actuació de Nirvana a Barcelona.

He llegit diversos reportatges i entrevistes dels anys 60 i 70 considerats com a Nou Periodisme. A l'hora de posar-me escriure, després de fer aquesta reflexió, he intentat seguir els principis del Nou Periodisme. He volgut utilitzar un llenguatge atractiu sense perdre'm en la forma ni abandonar els criteris informatius del reportatge. Ho he fet amb l'extensió que he cregut necessària, i el resultat final és un text de 24 pàgines. No volia deixar-me res, però tampoc allargar el reportatge sense cap sentit amb anècdotes innecessàries i laberíntiques.

QUÈ ÉS EL GRUNGE?

Per poder fer un bon reportatge sobre com es va viure el grunge a Barcelona, és evident que necessitava tenir un ampli coneixement sobre el grunge. Com he esmentat a la introducció d'aquest treball, jo ja n'era aficionada i en tenia algunes nocions que em calien ampliar.

Terminologia

La paraula "grunge" vol dir literalment "porqueria", i fa referència al so que caracteritza l'estil musical; la distorsió, la sobrietat instrumental (guitarres, baix i bateria), la no edició de les peces, etc.

Estil musical

El grunge genera molts problemes a l'hora de decidir si es pot considerar un gènere musical o no. Hi ha veus que argumenten que sí per les qüestions extramusicals que uneixen als grups que es van catalogar sota aquesta etiqueta, però d'altres creuen que el so de les bandes és massa heterogeni i distant per poder entendre que es tracta d'un gènere que es pugui definir per un conjunt de característiques comunes.

És un moviment musical molt eclèctic que pren influències principalment del punk, el rock alternatiu i el heavy metal. Tot i això, la majoria de bandes també incorporen trets d'altres estils com el hardcore, el pop, o fins i tot el blues.

Una de les preguntes que vaig fer a tots els entrevistats del reportatge era si consideraven el grunge com a un gènere musical independent. La pregunta va posar de manifest el desacord sobre el tema tant per part d'aficionats com experts.

Els dos periodistes musicals entrevistats opinen el següent:

Richard Royuela, subdirector de la revista *Rockzone*: "Musicalment no consideraria que fos un gènere musical. Les quatre grans bandes (Nirvana, Pearl Jam, Soundgarden i Alice In Chains) no tenen absolutament res a veure l'una amb l'altra. Crec que l'etiqueta aglutina més una certa estètica i la procedència comuna (Seattle)."

Joan S. Luna, cap de redacció i fundador de la revista *Mondosonoro*: "Jo crec que el grunge és un calaix de sastre molt ampli, però que té validesa i serveix per conèixer les característiques principals dels grups que en formen part. Desgraciadament el que s'ha acabat quedant com a grunge són els trets més tòpics. Si ara una banda és

catalogada com a grunge, no és perquè soni a Mudhoney o als Melvins precisament (bandes anteriors a les quatre grans, amb un so molt dur i brut). Si no que és probable que sonin com una còpia de Nirvana o Pearl Jam, fet que em sembla un error.”

Breu història (I): adolescents alternatius; la primera onada

El grunge va néixer al nord-oest dels Estats Units, concretament a l'estat de Washington. La majoria dels músics que van iniciar el moviment eren dels suburbis de la ciutat de Seattle, per això al grunge també se l'anomena “el so de Seattle”.

Malgrat ser recordat com a un moviment dels anys 90, va començar com un fenomen informal als anys 80. Molts adolescents –sovint els marginats de classe, aquells que no encaixaven i sofrien assetjament per part dels seus companys- es reunien per fer música amb instruments que havien après a tocar de manera autodidàctica. Els artistes no pertanyien a cap grup concret, sinó que tothom tocava amb tothom. Ho feien per passar l'estona i sortir de la rutina, com a una afició.

La música d'aquells adolescents no era gaire bona. No eren entretinguts, però almenys tocaven amb passió. Volien fugir de la música que dominava la indústria en aquell moment: el glam. Estaven farts de la superficialitat i de les bandes que organitzaven súper-espectacles en lloc de concerts.

Alguns van començar a gravar discos autoproduïts, amb absoluta llibertat per escollir les cançons que volien incloure i les que volien descartar. Però aquest insipient moviment només passava a Seattle i als seus voltants. Tots es coneixien entre ells, i els concerts que aconseguien programar eren plens d'altres amics que feien música similar.

L'any 1986 va ser clau pel moviment a causa de dos fets: el llançament de l'àlbum *Deep Six* (C/Z Records, 1986) i la creació de la discogràfica independent Sub Pop.

El *Deep Six* va ser el primer indicador de què estava passant a Seattle. És un disc recopilatori de 14 temes que ningú sabia com classificar. Era el testimoni que confirmava la gestació d'un so regional que no acabava d'encaixar en cap de les categories musicals existents.

Però l'impuls definitiu per la consolidació i la internacionalització del moviment el va donar Sub Pop. Bruce Pavitt i Jonathan Poneman van crear la discogràfica amb la intenció de fer grans aquelles petites bandes de Seattle. Volien canviar l'ètica independent de les bandes que percebien l'èxit com a un fenomen negatiu. Per als músics els diners no eren el més important, el que comptava era l'expressió artística.

Sub Pop es va encarregar d'agrupar el moviment. Van començar a utilitzar la paraula "grunge" per descriure els grups que fitxaven. Eren bandes amb unes característiques sonores i estètiques determinades; acords senzills i potents interpretats per músics de cabells llargs i texans esgarrinxats. Per aconseguir un so distintiu van contractar al productor Jack Endino, i per tenir una imatge al fotògraf Charles Peterson. Sub Pop va ser la primera discogràfica en produir un àlbum de Nirvana, però també va ser el segell d'altres bandes que van aconseguir consolidar-se en el panorama internacional com Mudhoney o Soundgarden.

L'estratègia de màrqueting de Sub Pop va ser magistral i l'any 1989 van aconseguir un fita molt important: aconseguir que un mitjà de comunicació estranger visités Seattle i parlés d'aquella escena musical. Ells mateixos van ser els encarregats de posar-se en contacte amb el periodista True Everett, qui va assistir a concerts de grunge i va publicar una guia sobre l'escena i els grups que més li van agradar titulada "Sub Pop. Seattle: Rock City". Es va publicar el 18 de març de 1989 a la revista anglesa *Melody Maker* i manifestava que Seattle vivia "l'escena musical més vibrant i punyent comprimida en una sola ciutat més important dels últims 10 anys". En aquest reportatge ja hi havia una petita al·lusió a Nirvana: "La cosa real. Sense estratagemes per ser estrelles del rock, sense perspectives intel·lectuals, sense plans per la dominació mundial. Parlem de quatre nois de vint-i-pocs del Washington rural que volen rockejar. Qui, si no fessin això, estarien treballant en algun supermercat, un magatzem de bricolatge o arreglant cotxes."

Breu història (II): el boom "Nevermind", la segona onada

El grunge va anar guanyar seguidors arreu dels Estats Units. El rock alternatiu començava a convertir-se en el seu propi antítesis. Conquistava les primeres posicions de les llistes d'èxits, i era objectiu de bones crítiques de revistes musicals de renom.

L'any 1990, David Geffen, el fundador de les discogràfiques multinacionals Asylum Records (1970) i Geffen Records (1980), es va adonar de la importància que estava adquirint la música alternativa al país i va crear un altre segell especialitzat en el gènere, DGC Records. Aquell mateix any va contactar amb Nirvana perquè gravessin el seu pròxim disc amb ell. Els de Seattle van acceptar l'oferta seguint els passos dels seus admirats Sonic Youth, i van gravar el seu segon disc d'estudi amb el productor Butch Vig.

El *Nevermind* es va publicar el 24 de setembre de 1991 i al cap de dos mesos ja havia rebut la certificació de platí que atorga la Recording Industry Association of America

(RIAA) per haver venut més d'un milió de còpies només als Estats Units. El 24 de març de 1999 va assolir els deu milions d'exemplars venuts i se li va atorgar la nova certificació de disc de diamant. Es calcula que mundialment ha aconseguit vendre uns 30 milions de discos.

Nirvana van convertir-se en estrelles de la nit al dia. Tothom parlava d'ells, les ràdios d'arreu del món havien monopolitzat les seves emissions amb el single "Smells Like Teen Spirit". Els crítics els adoraven, i les masses de fanàtics sorgien de tots els racons.

Rolling Stone va entomar el disc amb admiració i desconfiança: "Si Nirvana no és res completament nou, *Nevermind* sí que posseeix les cançons, el caràcter i la confiança d'esperit per ser molt més. [...] Massa sovint, les bandes *underground* malgasten la seva esperma en discos que no estan preparats per fer, després cremen la seva energia i inspiració amb les gires. *Nevermind* situa Nirvana en una cruïlla; són guerrers de garatge rudimentaris, fixant la vista en una terra de gegants".

El ressò del *Nevermind* també va arribar a Espanya una mica més tard de l'esclat a l'altra banda de l'Atlàntic. La revista barcelonina *Rockdelux*, referent de l'època, va escriure'n la crítica al desembre, i es va publicar al primer exemplar de 1992. "Nirvana segueixen sent tres *tíos* desmanegats que fan música poderosa, ara més orientada a les melodies, però no per això menys contundent. [...] Als Nirvana els hi agraden els Beatles i R.E.M, però també l'agressivitat del rock dur dels setanta. El resultat d'aquest còctel és potent i alhora pulcre. Suficient per situar-se entre els quatre elapés més venuts dels EUA, fet que ha propiciat que també a Espanya la seva discogràfica aposti per ells".

Però l'èxit de Nirvana no els va afectar només a ells. Van ser la porta d'entrada perquè més gent es fixés en altres grups d'estil musical similar que ja existien i eren coneguts a Seattle com Soundgarden, Alice In Chains o Pearl Jam, i fins i tot en grups ja dissolts que havien sigut clau pel desenvolupament del moviment com Green River o Mother Love Bone.

Els anys 90 van ser molt agitats musicalment parlant. El grunge va aconseguir mantenir-se en primer pla mediàtic durant uns quants anys, però de seguida va perdre pes a causa de l'alça altres moviments com el britpop anglès amb bandes com Oasis i Blur, la revalorització del rock industrial gràcies a Nine Inch Nails, i del rock alternatiu de grups com The White Stripes o els Strokes.

Però els factors musicals no són els únics causants de la seva davallada. El suïcidi de Kurt Cobain i la consegüent desaparició de Nirvana, el grup més important del moviment, també van ser decisius per la caiguda en desgràcia del grunge.

Àmbit extramusical

El grunge va captivar a molts joves, però no exclusivament per qüestions musicals. Molts van arribar a considerar als grups la veu de la seva generació (la X).

Els seus representants han sigut titllats de nihilistes en algunes ocasions, però la veritat és que tot i el seu desafiament a l'autoritat i les seves personalitats iròniques i apàtiques, tenien una forta consciència social. El moviment grunge va estar estretament lligat a consignes feministes, antihomofòbiques i anticapitalistes.

Però no tots els valors del grunge tenen a veure amb la intenció de contribuir en la creació d'unes societats més justes i equitatives. Molts dels músics eren addictes a algunes drogues –principalment a l'heroïna-. En parlaven obertament en entrevistes i a les seves cançons, apreciand-les i algunes vegades desmitificant-les. Finalment, el grunge també se sol associar amb malalties psicològiques com la depressió o el trastorn de personalitat antisocial, a causa de les lletres d'algunes cançons, sovint obscures i autodenigrants. Alguns dels seus músics patien aquestes malalties a causa d'infàncies traumàtiques i de les seves drogoaddiccions.

L'estètica també va tenir un paper molt important. La sobrietat es va imposar a la moda barroca del glam dels 80 que tant detestaven la majoria de joves dels 90. La majoria d'icones grunge, com en Kurt Cobain, tenien un origen humil. Vestien amb roba modesta i vella que sovint adquirien en botigues de segona mà. Acompanyaven el seu aspecte amb cabells llargs que perpetuaven la idea de llibertat i rebel·lió. Quan els seus grups van guanyar popularitat, els fanàtics van començar a imitar aquesta manera de vestir arreu del món.

LES VEUS DEL REPORTATGE

Quan em documentava per fer el meu reportatge vaig trobar molt poca informació que parlés de la cultura grunge barcelonina dels anys 90. Gairebé no hi havia indicis de l'existència de la música alternativa -en general- de l'època. Així que després de dies de recerca sense resultats, vaig decidir buscar als testimonis que haguessin viscut el grunge. D'aquesta manera, a través de les històries dels fans del grunge podria reconstruir l'escena.

Vaig començar a buscar-los a finals d'octubre, quan estava realitzant les meves pràctiques curriculars a la revista de música alternativa MondoSonoro. El meu tutor a l'empresa era el periodista musical Joan S. Luna, que no només va acceptar participar en el meu reportatge, sinó que em va facilitar el contacte d'algunes fonts que ell considerava que em podrien ajudar. A partir d'aquí, cada vegada que aconseguia la confirmació de participació en el reportatge d'algú, cada font m'anava facilitant altres persones a qui adreçar-me per posar-m'hi en contacte.

Finalment vaig acabar amb una llista de possibles entrevistats de més de 15 persones, xifra pràcticament inabordable per treballar en un reportatge d'aquestes característiques. Així que vaig anar reduint possibilitats fins a quedar-me amb els set d'aquesta llista.

Els quatre primers (Wookie, Joan S. Luna, Richard Royuela i Carles Llacer Escamilla) són els personatges principals del reportatge, ja que van ser els que van assistir al concert de Nirvana a Barcelona. En Jordi Cazes i en Pep Rius són secundaris i en Xavier Rivases no apareix directament, però el seu testimoni em va aportar informació sobre l'oci nocturn i les cultures alternatives a Barcelona a la dècada dels 90.

Xavier Zaera (Wookie)

(n. 1971, Mataró) Pràcticament ningú es dirigeix cap a ell com a "Xavier", ell és en Wookie. És dissenyador de la sala Sidecar de Barcelona, i afirma no recordar pràcticament res des d'anar a dormir borratxo amb 19 anys i despertar als 30 amb ressaca. Però el que sí que és capaç de recordar és la seva connexió amb el grunge.

És un fanàtic de Nirvana, i no només va anar al concert de Barcelona 1994, sinó que dos anys abans va aconseguir colar-se –literalment, sense pagar- al festival de música

anglès Reading. Aquell any comptava amb un cartell ple de grups grunge i va acollir una de les actuacions més importants de la trajectòria de Nirvana.

Richard Royuela

(n.1975, Poblenou, Barcelona) És subdirector de la revista musical Rockzone, treballa per l'agència Background Noise, és col·laborador del festival In-Edit i va ser professor del curs "Història i Cultura del Rock" de la Universitat de Barcelona. Quan el grunge va arribar, ell encara era un adolescent, així que no treballava de periodista en aquella època. Es considerava un gran fan del heavy metal, però el grunge el va captivar per ser el moviment que li tocava viure a la seva generació.

El grup que més li interessa del moviment és Nirvana i va assistir al seu concert de Barcelona l'any 1994. Tot i això, també va aconseguir anar al concert que van fer l'any 1992 a València.

Joan S. Luna

(n.1967, Gràcia, Barcelona) Actualment és el cap de redacció de MondoSonoro i discjòquei. Va ser un dels fundadors de la revista l'any 1994, però ja estava involucrat amb el periodisme musical des de la seva adolescència, quan escrivia *fanzines* de heavy metal. Ocasionalment també escriu articles per altres publicacions com *El País* i és autor del llibre *Los colores del Underground*. Ell va viure l'escena grunge de ben a prop com a aficionat al grunge i com a periodista musical.

El grup que més li interessa del moviment és Nirvana i va assistir al seu concert de Barcelona l'any 1994.

Carles Llacer Escamilla

(n.1975, Gràcia, Barcelona) Actualment treballa com a dinamitzador a l'Espai Jove Boca Nord del Carmel. Va créixer envoltat per la música en català; de Lluís Llach a Sopa de Cabra, però quan va arribar el grunge, va transformar la seva vida. De fet, encara vesteix les camises de quadres i llueix la melena que es va deixar créixer imitant els seus ídols.

El grup que més li interessa del moviment és Nirvana i va assistir al seu concert de Barcelona l'any 1994.

Jordi Cazes

(n.1974, Gràcia, Barcelona) Treballa de cambrer i discjòquei al bar Musical Maria de Gràcia, i també escriu al seu blog MusicaliaBCN. Cazes té amplis coneixements sobre grunge i rock en general. N'és un gran fan, per això també va fundar un grup de música en el qual era el vocalista i més tard va impulsar un petit festival de música dedicat a homenatjar el grunge: el Pesadilla Antes de Navidad (que se celebrava el 23 de desembre).

És un apassionat i expert del grunge, però curiosament no era un gran seguidor de Nirvana i no va assistir al concert de Barcelona. El grup que més li interessa del moviment és Pearl Jam.

Pep Rius

(n.1975, Sants, Barcelona) Porta un any treballant en la seva carrera com a músic solista, fent el disc que es devia al seu "jo" dels 90. També és guitarrista de la Companyia Elèctrica Dharma i abans s'havia guanyat la vida en un bar musical de Sants. Reconeix que mai ha viscut en l'abundància i que se sentia fortament identificat pel moviment grunge per ser d'aquelles persones "estranyes" que no acaben d'encaixar a la societat. En aquella època tocava en un grup anomenat Fuinha, que tot i que intentaven fer grunge, no se'n sortien.

El grup que més li interessa del moviment és Nirvana, però no va poder assistir al concert de Barcelona per motius econòmics.

Xavi Rivases

(n.1975, Poblenou, Barcelona) Ara treballa com a programador de concerts de la sala Apol·lo de Barcelona, però de 1992 a 2002 va ser director i discjòquei del Garatge Club. La sala Garatge, situada al Poblenou, era una de les poques sales de música alternativa importants de la ciutat que acollia tota aquella música que no tenia cabuda en grans escenaris, com el punk, el hardcore i el grunge. Rivases no és un entusiasta del grunge, perquè –com diu ell-, es va carregar el heavy metal que tant estima, però el seu local va jugar un paper clau per la cultura musical alternativa de la ciutat als anys 90.

No va assistir al concert de Nirvana l'any 1994.

REPORTATGE

QUAN EL SO DE SEATTLE ES VA APAGAR A BARCELONA

“Això és Nirvana en directe!? Uau.”

***

Una horda de joves amb cabells llargs i roba destrossada desfila per Montjuïc. Riuen i criden. Fumen i es tiren begudes pel cap. El terra per on passen és ple de burilles i de bassals d'alcohol que augmenten la intensitat de la nit. L'ambient supura sobreexcitació grunge.

La seva peregrinació com a fanàtics musicals acaba al Palau dels Esports de Barcelona. El Déu esquerrà de cabells daurats i ulls de gel serà al seu davant al cap de tres escasses hores. Per fi degustaran en directe la majestuositat musical del grup més gran de la història: Nirvana. El que no saben, és que serà un dels últims concerts de la banda. Avui és 9 de febrer de 1994 i en Kurt Cobain té la missió de delectar els fanàtics barcelonins, però d'aquí a dos mesos el seu cos apareixerà sense vida a casa seva, Seattle.

Al Palau dels Esports no hi tocava *qualsevol*... Al Palau només hi podien tocar els reis. L'atmosfera de caos i destrucció que acompanya la massa està justificada. Feia molt de temps que esperaven aquell concert. El necessitaven. Nirvana ja havien trepitjat Espanya per presentar el *Nevermind*, però havien passat de llarg de Barcelona. D'això ja en feia dos anys. Dos llargs anys amb els seus llargs 731 dies –el 1992 havia sigut any de traspàs-. Massa temps per la impaciència adolescent dels seus seguidors.

Falta poc perquè siguin les set del vespre. La humitat freda de febrer enrogeix les mans del parell de milers de joves que esperen com poden a què obrin les portes del recinte. En Xavier Zaera, conegut per tothom com a Wookie, ha robat un vell abric verd i esparracat del seu pare per guardar-se del fred. No és la primera vegada que espera per veure a Nirvana. Ell va ser un dels afortunats espectadors de l'actuació del grup al festival de Reading l'any 1992, considerada una de les més èpiques del grup. Però els nervis el consumeixen. Res es pot comparar amb l'emoció de veure el seu grup preferit, encara que sigui per segona vegada. Ja porta una desena d'intents frustrats per encendre un cigarret. Li comencen a fer mal els dits. Ha vingut amb nou persones més, amb ganes de fer mal. Entre ells el seu germanastre, que és un parell d'anys més petit.

-Xavier, me'n dones un?

-Que em dic Wookie! A més, què dius? Si tu no fumes mai.

-Però avui és un dia *únic*.

En Carles Llacer Escamilla també ha acudit a les portes del recinte amb un parell dels seus amics. Tot i el fred, està acalorat i li molesten les ulleres. Nirvana l'havien acompanyat durant la seva transformació adolescent, així que quan va escoltar a través del programa musical *Sputnik* que el grup vindria a Barcelona, no va trigar ni 24 hores a aconseguir una entrada a Discos Revólver. Ara mira aquest tros de paper lila estrident amb delit. Rere l'espessa barba castanya s'hi amaga un somriure infantil. És el seu bitllet de 3.000 pessetes per tocar el cel. S'havia passat els últims tres anys consumint tots els continguts relacionats amb el grup de manera gairebé obsessiva. Videoclips, actuacions en directe, vinils, cassetts... Ara *per fi* aquells monstres destrossa-instruments descarregarien la seva fúria a la seva ciutat.

Entre la multitud també hi ha en Joan S. Luna, que uns mesos després fundarà la revista de música alternativa *MondoSonoro*. Encara no és capaç d'assimilar com un grup com Nirvana ha captivat a tothom. Els coneixia des del seu disc debut *Bleach* (1989). En aquella època, Nirvana no eren més que un altre grup sense importància de l'escena musical alternativa que s'estava gestant a Seattle i als seus suburbis.

El grunge l'havien originat uns adolescents de procedència molt humil que solien ser el blanc de les burles dels seus companys d'institut simplement per ser diferents. A més, la majoria d'ells compartien infàncies força dures –molts havien sigut abandonats pels seus pares, havien presenciat violència domèstica o fins i tot n'havien sigut víctimes-. Intentaven superar la depressió escoltant música d'estils tan diferents com el punk, el heavy metal o fins i tot el blues. Odiaven la superficialitat del glam que regnava en la indústria musical del moment. Poc després van començar a crear la seva pròpia música, aprenent a tocar instruments sense anar a classes. El resultat d'aquesta estranya barreja era un so que ningú sabia ben bé com classificar i unes lletres molt crítiques amb el seu entorn o fins i tot autodenigrants. Finalment se'l va començar a descriure com a "grunge" (porqueria), un adjectiu despectiu que es referia al so aspre i descuidat de la música i a l'aparença dels mateixos músics.

A en Joan l'acompanyen dos altres futurs integrants de *MondoSonoro*, el Sergi Marqués i el Jose Macarro. Mira al seu voltant i se sent desorientat. És capaç de reconèixer algunes cares familiars. La gent que en un passat s'havia burlat del seu *esnobisme* musical ara volien donar-li lliçons. A ell, al *friki* de la música. Se li acosta algú: "*Hombre!* Què passa, Joan, nen? Tu també has vingut a veure als Nirvana?". L'individu que l'ha abordat no espera resposta i es contesta a si mateix: "És que són *boníísimos*, ja t'ho vaig dir quan van sortir amb el *Nevermind*... Joan, has d'escoltar Nirvana, que segur que et molen. Veig que m'has fet cas, ben fet!".

Sembla impossible, però hi ha qui tot i l'exultació del moment, és caut. En Richard Royuela, un altre futur periodista musical, sí que havia aconseguit veure el grup durant la gira espanyola del '92. Es va desplaçar fins a València per veure els seus ídols, però va tornar amb l'ànima trencada. Va ser una actuació mancada de passió que hauria preferit no veure. Tenia por que allò es repetís a Barcelona. No havia deixat de banda el heavy perquè el grunge, el moviment musical de la seva generació, el decebés de tal manera.

La visita de Nirvana a Barcelona era un esdeveniment imperdible, però no van esgotar entrades. El Palau dels Esports de Barcelona podia acollir 6.500 espectadors, però aquella nit no en van venir més de 5.000. La febre per Nirvana s'havia apaivagat una mica. El grup continuava sent un dels més populars de l'època, però el disc que venien a promocionar, *In Utero* (1993), no havia tingut l'èxit comercial del *Nevermind* (1991).

Sense el *Nevermind* el grunge no hauria sortit mai de Seattle. Nirvana, Pearl Jam, Soudgarden i Alice In Chains -els quatre grans noms del moviment- seguirien sent completament desconeguts. En aquell moment *Nevermind* ja havia venut més de quatre milions de còpies i n'arribaria a vendre més de deu a tot el món abans que acabés el mil·lenni. En canvi l'*In Utero* només va poder superar els dos milions després de la mort de Kurt Cobain, però mai no ha arribat a vendre ni la meitat que el seu predecessor. Era un disc molt més profund que el *Nevermind*, no apte per a tots els públics. L'últim que publicaria Cobain en vida.

Entre els absents al concert hi ha en Jordi Cazes, tot un expert del so de Seattle que no podia suportar Nirvana. El més curiós és que al principi se n'havia enamorat, però estava fart que tothom es proclamés el seu descobridor, esgotat de la irritant insistència del seu entorn perquè els escoltés a cada maleït segon de la seva vida. Ell era més de Pearl Jam. La ràbia continguda i les expressions facials del seu líder Eddie Vedder eren la seva feblesa. No se li perdia res al Palau dels Esports. En canvi en Pep Rius hauria donat el que fos per ser-hi, però estava escurat. Aquella colla de *pijos* que només coneixien l'"Smells Like Teen Spirit, veurien Nirvana i ell no. La idea li regirava l'estómac.

***

Cada vegada s'amuntega més i més gent a les portes del Palau. Els crits són més aguts: "Joder, però això no ho obriran mai o què?". Fins i tot aquells periodistes de la televisió s'han cansat de gravar la magnífica desfilada de moda protagonitzada pels joves; camises de quadres, texans atrotinats, bambes foradades...

Seattle és una ciutat freda i molt plujosa. Molts dels músics grunge s'abrigaven com podien amb camises de franel·la típiques de la zona i botes. Els dies de concert canviaven la seva indumentària per camisetes de cotó, pantalons curts i mitjons alçats fins als genolls, així podien reduir el contrast tèrmic entre l'infern dels diminuts locals on tocaven i el fred traïdor de l'exterior. Eren joves sense gaires diners, així que la seva roba era de mala qualitat i es trencava fàcilment. També duïen cabells llargs i despentinats –tant els nois, com les noies-, símbol de rebel·lió que acompanyava el *look* “m'és igual el que pensis de mi, faré el que em doni la gana”. Quan les bandes van començar a fer-se famoses a partir de l'èxit del *Nevermind*, tothom els va començar a imitar. El que era una necessitat a Seattle es va convertir en una moda mundial.

Barcelona no n'era l'excepció. Molts dels joves aquesta nit han comprat roba destrossada expressament per poder assemblar-se als seus ídols. Però a en Joan això de la moda grunge mai l'havia acabat de convèncer, no li veia la lògica. Destaca en aquesta multitud per ser possiblement l'únic subjecte que porta els cabells curts i un jersei negre normal i corrent. Sempre ha sigut un tipus tranquil i es pren l'espera amb molta calma. Du una cervesa a la mà i conversa amb els seus acompanyants.

-No us sembla fort que Buzzcocks siguin els taloners de Nirvana? Ep, i això que a mi em molen molt Nirvana i el KurtCo. Tenen una personalitat única.

-A veure Joan, t'he preguntat per l'hora.

-Ah, sí. Doncs... ja són gairebé les vuit i mitja. Suposo que obriran portes aviat.

Però els “síiiiiii!” eufòrics ofeguen el final de la frase. La nit no ha començat però l'adrenalina ja els embogeix. Corren i s'empenten. Fins i tot s'insulten. Tothom vol ser el primer a entrar per ser a davant de tot. Al cap d'un quart d'hora, el carrer queda pràcticament desert. L'aire exterior dissipa la calor humana que s'havia format en dues hores. Ja només en queda una per Nirvana.

***

Els llums s'han apagat fa una estona. Els Buzzcocks han fet un bon concert tot i ser un grup en hores baixes. Però la gent el que vol és Nirvana, que ja van tard. Alguns s'estan quedant afònics de tant cridar. N'hi ha que fins i tot estan desenvolupant durícies a les mans de tant aplaudir. Però entre la selva d'ídols desesperats sona una guitarra.

Més que descriure una melodia, és un joc de notes distorsionades. Hi ha xiscles: “Ahhh!”, “Nirvana!”, “ja surten!”, “ei!, doncs jo no els veig!”. Algú agafa en Richard pel coll de la samarreta de la gira del '92.

-Richard, *tío*, que ja surten!

-Sí, sí, ja ho sento!

-Doncs anima la cara, *tío*, que no som a València. Que això és Barcelona!

En Wookie i la seva colla feia estona que es trobaven submergits en una bombolla de desfament alcohòlic. Gairebé ni s'adonen que en Kurt Cobain, en Dave Grohl, en Krist Novoselic i en Pat Smear ja són dalt de l'escenari.

La llum torna al Palau. Un focus despistat apunta al públic abans de situar-se darrere del bateria. El flaix ha enlluernat en Carles, que es treu les ulleres per fregar-se els ulls vigorosament -“hòstia!, m'ho estic perdent!”-. En Dave Grohl ja ha començat a etzibar trompades a la bateria anunciant l'inici de “Radio Friendly Unit Shifter”.

El caos s'apodera de la sala. Els joves salten com si la pista fos de foc. Sembla que les grades es defaran. La suor els regalima per tot el cos, però els és igual. Tot és igual. Només importen aquells quatre *tíos* de dalt de l'escenari. Gaudir com si fos l'últim dia de la seva vida.

En Kurt Cobain s'ha col·locat a l'esquerra del petit escenari, en un racó discret. S'amaga sota una capa de roba exageradament gran. Porta un jersei de ratlles negres i vermelles ben amples, i uns texans plens de pedaços que li poden caure en qualsevol moment. Curiosament aquesta imatge s'ha convertit en una de les més icòniques del músic, però no la va poder lluir en gaires ocasions. Els cabells li cauen sobre la cara ocultant-li el rostre. L'envolta un aire tràgic i sensible que contrasta amb el seu cant rude i colèric.

Qui li ha pres la posició central, la de *frontman*, és el baixista Krist Novoselic. Un gegant de dos metres d'alçada que salta desmanyotat. Al seu darrere hi ha el bateria Dave Grohl, pura energia, que aquesta nit s'ha recollit el cabell en una cua. Finalment a la dreta hi ha en Pat Smear, que fa poc que s'ha incorporat al grup com a reforç a la guitarra. La seva presència permetia a Cobain centrar-se a cantar i en fer les seves bogeries sense que el so del grup perdés qualitat.

Poc després de començar el concert, els fans comencen a notar que alguna cosa no va bé...

***

El dia 11 de febrer, dos dies després del concert, es van publicar les primeres crítiques del concert a la premsa. Així que en Joan va agafar uns quants diaris per curiositat. “*Valoración de cifras al margen, Nirvana triunfó con todas las de la ley ante una audiencia juvenil*”, afirmava Carlos Núñez a El Periódico. En Joan no entenia res i va buscar una segona opinió. “*Envueltos en excelentes efectos lumínicos que rondaban la alucinación, temas como ‘Smell like teen spirit’, ‘Stay away’, ‘Lithium’, ‘Something in the away’ u ‘On bloom’ brillaron como diamantes acabados de pulir*”, constatava La Vanguardia. Al·lucina -“mare meva, només parla del *Nevermind* i ni tan sols ha escrit bé el nom de la majoria dels temes que esmenta. Ni d’*Smells Like Teen Spirit*”, ni de *‘Something In The Way’* ni de *‘In Bloom’*... Ep, però si *‘Something in the way’* no la van tocar... Bé, no sé què m’esperava de la premsa generalista, és evident que no en tenen ni idea”-.

En Joan va esperar al mes següent per llegir la crítica del *Rockdelux*. Almenys ells sí que sabrien valorar el concert i escriure’n una ressenya amb cara i ulls. “*En Barcelona, Nirvana contentaron a todos: a rockeros expertos, a estudiantes de BUP y a adoradores de ídolos sin etiquetas*”. Només pensava: “Tu també Bianciotto?”. De veritat havien assistit al mateix concert que ell? Però si va ser un desastre...

En Wookie el dia 10 de febrer no es va llevar fins a les quatre de la tarda. Després del concert ho havien anat a celebrar a algun lloc, però ni tan sols recordava on. Havien anat a l’Hospitalet, o potser havia sigut a Gràcia? No, no. Havia sigut pel Poblenou..., no? Ni idea. Però a part de la ressaca, tenia una sensació boníssima al cos.

***

Fa un quart d’hora que els Nirvana han pujat a l’escenari. Ja han liquidat quatre temes i es disposen a atacar el cinquè: “Come As You Are”, una altra de les seves cançons més aclamades. En Kurt Cobain no s’ha mogut ni un mil·límetre des de l’instant en què s’ha plantat al seu racó. Està totalment estàtic. En Krist Novoselic segueix saltant verticalment. En Dave Grohl ha perdut la cua amb bruscos moviments cervicals. I en Pat Smear branda la guitarra en totes direccions com si se’n volgués deslliurar.

“Bé, tranquil·litat. Només han passat uns quinze minuts, encara no han tocat l’*‘Smells Like Teen Spirit’*. Segur que quan la toquin, en Kurt revifarà”, es deia en Carles esperançat. Era el tema següent.

***

-“Smells Like” què?

-“Teen Spirit”. Està a la cara A del casset. Escolta-la.

-Però aquests qui són?

-*Nirvana*.

Als anys 90, la manera més senzilla de conèixer nous grups de música alternativa era a través dels cassets. Algú sentia una cançó que li cridava l'atenció, la gravava en un casset i el posava en circulació perquè tots els seus amics poguessin gaudir del descobriment. A les tendes de música com Discos Castelló o Revólver trigaven setmanes a poder aconseguir els àlbums dels grups estrangers menys coneguts. Per tant, el sistema de les cintes era molt més efectiu.

El primer contacte amb el grunge per part de la majoria dels assistents al concert del 9 de febrer del 1994, havia sigut a través d'aquests cassets. Especialment els que portaven l'"Smells Like Teen Spirit" de Nirvana. Era un senzill extret del disc *Nevermind*, una autèntica bomba que els va explotar a la cara. Sabien que era una bona cançó. Molt bona, de fet. Però mai s'haurien imaginat tot el que desencadenaria.

Per compondre el tema Cobain s'havia inspirat en la senzillesa dels Pixies, icones del rock alternatiu. La cançó està formada per quatre acords de guitarra molt potents, un riff de baix d'essència pop, una bateria força punk i el furor vocal de Cobain. Com considerava que les lletres eren un element secundari, va adjuntar unes línies de poesies soltes que havia anat escrivint, com un *collage*. Finalment, li va posar el títol "Smells Like Teen Spirit" perquè li havia fet gràcia l'insult que li va dedicar la xicota d'en Dave Grohl en una ocasió. La noia havia escrit "*Kurt Smells Like Teen Spirit*" (en Kurt fa olor d'esperit adolescent), però Cobain no sabia que *Teen Spirit* era una marca de desodorant femení.

La cançó va captivar a milions de joves d'arreu del món. La van interpretar com una oda a l'apatia. Per a ells, representava el fàstic absolut pels sistemes polítics i econòmics existents. Molts ja consideraven aquella cançó com l'himne de la Generació X. Aquesta no havia sigut la intenció de Kurt Cobain, però l'èxit de Nirvana i del grunge ja no es podia aturar. No ho entenien. Eren de Seattle... allà ningú es feia famós. Fins i tot en Jimi Hendrix, també de Seattle, va haver de marxar a Londres per poder triomfar.

Després de la superficialitat musical dels 70 i els 80, els adolescents d'arreu del món van rebre el grunge dels 90 amb els braços oberts. Era com un retorn a l'època hippie dels 60; les drogues, la pau, el feminisme, la llibertat sexual, el rebuig del poder, el desafiament a les autoritats...

Els joves barcelonins mai havien escoltat res igual. Era el seu despertar. A Barcelona no hi havia les condicions necessàries per produir bandes d'aquest tipus; ni bona

premsa musical, ni sales de concert adequades, ni valor del públic per aquest tipus de grups. Els bars musicals, les microsals de concerts i les cases okupes van començar a ser els centres escollits per aquests joves afamats de grunge. Un dels locals preferits per tots era el Garatge Club, dirigit per en Xavi Rivases, que precisament detestava el grunge, -“és que es van carregar el heavy metal, hòstia!”-.

Però el grunge a Barcelona es va viure a través del fanatisme per les bandes de Seattle. Ningú intentava imitar la seva música, creien que hauria sigut un insult. Per això gairebé no existeix cap document que reculli la seva existència. El moviment grunge només roman al record d'aquells que ho van viure, com en Carles.

Als anys 80 a casa d'en Carles només hi entrava música en català. Sopa de Cabra, els Pets, Sangtraït... però especialment Lluís Llach, ja que els seus pares n'eren grans fans. Allò estava bé, sí... però no li acabava de fer el pes. I un dia, li passen una cinta d'aquests tals Nirvana. Allò era un grup amb un so realment dur i provocatiu. No sonaven a res del que coneixia i no entenia “d'on cony havien sortit aquells cabrons?”. No només tenien un so salvatge... Tenien personalitat, estaven enfadats amb el món amb raó i denunciaven les injustícies. A més... per la fila que feien no semblava que tinguessin massa pasta. Eren com ell! No eren els “guays” de l'institut, eren dels *raros*. Eren la seva veu. Estava orgullós d'escoltar-los i sentia aquella mena d'impuls de fer-ho notar als altres. Per això va començar a deixar-se créixer els cabells i la barba, a portar camises de quadres, a segar texans vells del seu pare i a calçar unes precioses botes Doc Martens de color negre. I de fet, no ho ha deixat de fer durant aquests últims 20 anys.

Abans d'avorrir Nirvana, en Jordi Cazes va poder tastar el moviment grunge gairebé *in situ*. A finals del 1991 va viatjar fins a Connecticut, Estats Units, per visitar la seva germana que estudiava allà. Una nit se'l va endur a un concert d'un grup qualsevol i va quedar completament hipnotitzat per l'espectacle que li van plantar al davant. Aquells músics desconeguts semblaven ben bé víkings... Grenyes rosses, roba atrotinada i feien uns crits que tiraven enrere.

-Això què és?

-Grunge!

“Grunge? Què vol dir això?”, es preguntava. Però l'únic que sabia era que allò era impressionant. Un so amarg però agradable que, a més a més, tenia missatge. Pensava que allò només podia tenir èxit als Estats Units, però quan va tornar a Barcelona, la ciutat estava empaperada de pòsters de Nirvana i els mitjans de música alternativa saturats de grunge i de bandes de Seattle.

Alguns van conèixer el grunge abans de la seva explosió, com són els casos d'en Joan i en Richard pel seu interès personal de seguir la música alternativa nord-americana. Però també el d'en Wookie, per causes més aleatòries. En Wookie va néixer i es va criar a Mataró. Allò no era com Barcelona, sentia que era en un poble on no hi havia ni una *puta merda*. El més important per a ell era la música, el feia viure. Un estiu, un dels seus amics va estar treballant en un *xiringuito* de la Costa Brava freqüentat per una colla d'americans que estaven de vacances. L'amic d'en Wookie solia posar cassets de grups anglesos que escoltaven a Mataró, fet que va cridar l'atenció del grup d'americans. Un d'ells treballava per la discogràfica de Seattle Sub Pop.

Aquesta discogràfica va ser clau pel desenvolupament del grunge. Ells van ser els primers a adonar-se del que estava passant a la ciutat i no van trigar a fitxar els grups amb més qualitat com Mudhoney, Soundgarden o fins i tot Nirvana. Tenien un mateix productor musical i un fotògraf per intentar homogeneïtzar un so i una imatge. A més, van ser els impulsors de l'etiqueta "grunge" per referir-se a les seves bandes en un sentit positiu. L'estratègia de Sub Pop va ser l'impuls per la internacionalització del moviment. A Barcelona la discogràfica BCore va intentar fer una cosa similar amb els pocs grups de grunge i de hardcore que existien, però el seu projecte no va creuar barreres geogràfiques.

El cas és que l'americà que treballava a Sub Pop li va regalar uns quants vinils a l'amic d'en Wookie perquè els compartís amb els seus amics. Quan ho va fer, en Wookie va descobrir un món nou.

-Uf, nen, què és això?- li va preguntar.

-No ho sé, en diuen "grunge".

-Doncs en necessito més.

***

"Hello Barcelona!" crida en Dave Grohl des del darrere de la bateria. Són les primeres paraules que pronuncia el grup en tot el concert. Fa gairebé un minut que havien finalitzat els últims acords del "Come As You Are", i un minut de silenci per aquell públic era una eternitat. Les paraules de Grohl eleven a un altre nivell els xiscles dels fanàtics. Grohl parla una mica més, però entre tot aquell soroll, és completament inútil intentar saber què diu. Acaba amb un "*I love you!*", això sí. El grup turmenta al públic uns quants segons més. Els hi encanta trastornar-lo fins als límits del seny.

La repetició d'un sol acord tres vegades seguides trenca el silenci. És l'acord F5. Un segon musical. No en necessiten ni un més. Saben que és la cançó que estaven esperant amb més ànsies. És *la cançó*.

Ni tan sols els hi estranya que el tema més icònic de la banda sigui interpretat aquí al mig i no se l'hagin reservat per un apoteòsic final. Els seus cossos actuen instintivament, com si haguessin rebut una descàrrega elèctrica. Se senten obligats a saltar i a llançar-se els uns contra els altres. Criden com si els estiguessin matant, però en realitat estan renaixent. Alguns tanquen els ulls. Els que els mantenen oberts, descriuen un estat de trànsit que no els pot provocar ni l'alcohol ni les drogues.

És un moment únic, irrepetible. Ho pensen, però no saben que tenen raó. Mai més podran tornar a experimentar un moment així. Mai més podran escoltar el seu himne en directe. Després de Barcelona, Nirvana només actuarà onze vegades més. Només hi haurà onze "Smells Like Teen Spirit" més en viu.

Load up on guns, and bring your friends

It's fun to lose, and to pretend

She's over bored and self-assured

Oh no, I know a dirty word.

La veu de Kurt Cobain és gairebé inaudible. Tothom intenta acompanyar-lo amb esgarips desafinats. El grup està interpretant el tema fora de *tempo*. A tota pastilla. Per un moment, en Richard té la sensació que és a València. Però en Wookie ha tornat a Reading.

En Richard no pot evitar relacionar aquella rapidesa amb la desgana del grup per tocar el tema. La banda sembla més cohesionada que a València, però no és suficient. Se'ls veu abatuts. Sap que estan fastiguejats de cantar aquelles lletres i de repetir aquells quatre acords. La velocitat no és sinònima d'intensitat, més aviat al contrari.

Hello, hello, hello... how low...

En Wookie segueix cabriolant amb la seva colla de cabres boges. Havien començat el concert gairebé a l'última fila i ara, sense saber com, eren ben a prop de l'escenari. L'"Smells Like Teen Spirit" era pura màgia. La gent estava tan motivada i receptiva com els anglesos de dos anys endarrere, tot i estar en dues situacions totalment diferents. El festival de Reading havia sigut una autèntica burrada. No s'ho podia creure quan un amic seu li va dir:

-Wookie, aquest estiu anem a un festival de música.

-Ep, i això què és?

-Fliparàs. Veurem al Nick Cave, la PJ Harvey, als Beastie Boys, a Mudhoney, a Nirvana... tot, en tres dies

-Com?

A Espanya no s'entenia el concepte de festival de música perquè no existia. De fet, el primer macrofestival d'aquest estil va ser el Doctor Music Festival celebrat a Escalarre, Lleida, però no va arribar fins l'any 1996. En canvi, a Anglaterra n'eren experts. De fet, el mateix festival de Reading se celebrava des dels anys 50.

En Wookie tenia el cap com un timbal entre la Expo de Sevilla i les Olimpíades de Barcelona, així que no va dubtar ni un instant en acompanyar el seu amic. Va aconseguir entrar sense pagar entrada, tothom els convidava a tot i no sabia per què. Durant el concert de Nirvana, el terra era fangós i li xuclava les bambes. Havia plogut al matí, i quan el grup va tocar el seu himne, semblava que aquella vall es pogués esfondrar. Si els Nirvana s'haguessin mort al mig del concert de Reading, segurament els hi hauria sigut absolutament igual. Ara a Barcelona la banda sembla més centrada. "Deuen dir 'ui, ara som madurs'... aneu a la merda", pensava ell. Però no deixava de ser una nit brutal en la qual l'"Smells Like Teen Spirit" era només una de les moltes perles d'aquell grup en directe.

With the lights out, it's less dangerous

Here we are now, entertaint us

I feel stupid and contagious

Here we are now, entertaint us

A mulatto, an albino. A mosquito, my libido.

Yeah! Hey...

La tornada de la cançó és un altre detonant d'histèria. És una cançó perfectament construïda per produir aquest tipus d'alts i baixos. Nirvana destacava del moviment grunge gràcies a aquestes cançons. Eren simples i contundents. Tenien un so únic. Soundgarden s'acostaven massa al heavy, Pearl Jam feia un rock més clàssic i Alice In Chains no havia acabat de convèncer als barcelonins.

En Carles es troba en un estat de consciència superior. Per un moment s'oblida de la manca de fulgor del grup i es deixa arrossegar per les melodies. Es destrossa les cordes vocals. Canta des de la part més íntima del seu esperit. No s'acaba de creure que allò està passant de veritat, i que ell és un dels afortunats que ho està vivint.

Totes les veus del Palau són una. Es confonen amb la del mateix Kurt Cobain, un músic que tot i la devoció desmesurada dels seus fans no gaudeix del moment. “Smells Like Teen Spirit” l’havia metamorfosejat en una superestrella. Ell mai havia volgut allò. Fins i tot es qüestionava si havia fet bé firmant per una multinacional per gravar el *Nevermind*. L’única cosa que volia era que la gent gaudís de la seva música, no que tinguessin la seva cara enganxada a la paret o ser el protagonista de dibuixos on apareixia com a Jesucrist. S’havia convertit en tot allò que odiava.

I'm worse at what I do best

And for this gift, I feel blessed

Our little chop has always been

And always will until the end

Com solia fer als seus concerts, en Kurt Cobain havia canviat la paraula *group* per qualsevol cosa que li passava pel cap. Ara havia sigut *chop*, que es tradueix com a “tall profund”. Estava fart d’aquella maleïda cançó.

Cobain s’aferra a la preciosa guitarra Fender Mustang que llueix. Serà l’última que tocarà en directe a Munic al darrer concert del grup el pròxim 1 de març de 1994. Era una guitarra especial que reflectia tot el que volia en un instrument. Era ell transformat en guitarra. Cobain prioritzava dos elements tècnics i un estètic. Primerament, comptava amb un pont Tune-o-matic (TOM) que amplia el *bending* de les cordes (que permet arribar a un so més greu o agut des d’una nota sense discontinuïtat) i una pastilla Humbucker per reduir les interferències i –irònicament pel grunge- aconseguir un so més polit. El toc estètic debilitat de Cobain era el color Sonic Blue de Fender pel cos. Un blau suau i pacífic contrastat pel vermell sang del protector. Cada vegada que un focus rebota sobre l’instrument, els colors vibren amb violència.

Hello, hello, hello... how low...

Tornem-hi. Peus enganxats a terra. Genolls flexionats. Lleus moviments cervicals.

La bateria s’accelera alhora que ho fan els seus cors. I...

With the lights out, it's less dangerous

Here we are now, entertaint us

I feel stupid and contagious

Here we are now, entertaint us

A mulatto, an albino. A mosquito, my libido.

Yeah! Hey... Yay!

Cada vegada que arribava la tornada, en Carles, en Wookie, en Joan i fins i tot en Richard, sentien com se'ls eriçava la pell. Eren unes frases d'una intensitat punyent. Una cançó idònia per saltar i causar-se lesions cervicals a causa d'un excessiu *headbanging*. Després d'aquesta segona tornada vindrà el solo distorsionat que els permetrà agafar forces per seguir escalabrant-se amb l'última tornada.

L'escenari és generosament sobri. Rere el grup només hi ha una tela blanca arrugada sobre la qual es projecten uns efectes lumínics més aviat pobres, de colors apagats embrutits pel fum. Sobre la plataforma no hi ha gaire més que els mateixos músics i els seus instruments. Uns quants altaveus i amplificadors escampats per terra i tres focus amb quatre pestanyes que amb el contrast semblen flors.

Nirvana, com la majoria de bandes del moviment grunge, no era partidària dels artificis escènics. Volien connectar amb el públic emocionalment, sense cap tipus de distracció. Però avui no ho estaven aconseguint. No eren un grup d'espectacle, sinó un grup musical. Les poques vegades que feien alguna cosa per cridar l'atenció era per un motiu. Per exemple, vestir-se de dones per localitzar a masclistes i homòfobs dels concerts i expulsar-los. Però aquesta nit ni tan sols han portat l'àngel d'òrgans al descobert de la característica portada de *In Utero*, símbol de la gira. Només hi són ells i una colla de persones que semblen sofrir una greu però plaent alienació mental.

And I forgot, just why I taste

Oh yeah, I guess it makes me smile

I found it hard, it's hard to find

Oh well, whatever, nevermind

L'última estrofa és la més suau de la cançó. La guitarra s'aparta del tot i només deixa la veu de Cobain recolzada per la secció rítmica. Després d'aquestes quatre línies arribarà l'última tornada. L'última ocasió per assaborir en directe l'obra mestra de Nirvana.

Hello, hello, hello... how low...

Ningú intenta ni afinar, només xisclen desesperadament. Estan exhaustos.

With the lights out, it's less dangerous

Here we are now, entertaint us

I feel stupid and contagious

Here we are now, entertaint us

A mulatto, an albino. A mosquito, my libido.

A denial!, a denial!!!, a denial!

Per un moment són dins del videoclip del tema. Ballen a càmera lenta, ofegats per la fatiga. Fins i tot els envolta el fum, causat pels cigarrets de tabac i marihuana que molts fumen dins del recinte. S'empenten els uns contra els altres per mantenir-se drets.

A en Kurt Cobain també li costa acabar la cançó. Oscil·la vertiginosament entre un to calmat i els crits desenfrenats i se li escapa un gall la penúltima vegada que crida “*a denial*”. Durant les últimes frases de la cançó als assistents els havia envoltat un sentiment agredolç que no va fer més que intensificar-se durant la següent hora

Les guitarres d'Smear i Cobain aguanten l'última nota. Dobleguen la corda per allargar-la una mica més amb el *bending*. Però inevitablement s'apaga. El so de l'“Smells Like Teen Spirit” s'esvaeix entre les 5.000 respiracions d'uns fans que encara no han tornat en si. Havien sigut uns quatre minuts èpics, però allò només era un fals oasi en un concert que només aniria a pitjor.

***

Els minuts passen. Els temes corren maldestres per l'escenari. “Sliver”, “Dumb”, “In Bloom”, “About a Girl”, “Lithium”... Continuen els crits, els salts i els aplaudiments. Però alguna cosa és diferent. El concert està decaient, i els fans se n'adonen. En Kurt Cobain segueix allà, totalment impassible dalt de l'escenari. La resta de membres tampoc estan contents.

-És que ho sabia...-es lamenta en Richard.- No pots descarregar l'“Smells Like Teen Spirit” al principi...

Era depriment, Nirvana havia malgastat l'oportunitat de redimir-se amb ell. Gairebé hauria preferit quedar-se a casa escoltant els vinils. El grup li havia demostrat que no eren dignes de tocar en estadis. Semblaven *amateurs*. Segurament si haguessin tocat al Garatge o a Zeleste, hauria sigut un concert molt més potent. Allò els quedava massa gran.

-Això és Nirvana en directe? Uau. Doncs m'esperava molt més...- En Joan també nota la falta d'implicació del grup. Eren freds, no transmetien res.- *Joder* si fins i tot els Buzzcocks han fet un millor concert...

Per a ell, l'essència del rock alternatiu era precisament l'escalfor del grup, estar a prop del públic, fer-los sentir l'energia que ells tenien dalt de l'escenari. Però els Nirvana estan glaçats. No tenen aquella actitud que mola dels grups alternatius. No estaven sent capaços de connectar amb ell. De fet, ni parlen entre ells mateixos. En Dave Grohl és l'únic que intenta animar al públic, però als altres no sembla importa'ls-hi. És com si els seus cervells fossin a anys lluny de l'escenari... El concert se li està clavant com una espina, una de la que mai se'n podrà desempallegar.

La intuïció d'en Joan no fallava. Les relacions entre els membres de Nirvana eren molt tenses. Aquella gira europea els estava superant. Gairebé no tenien dies de descans entre un concert i un altre en ciutats diferents. Simplement volien desconnectar del grup, tenir temps per relaxar-se sense haver-se de preocupar de res; ni mitjans de comunicació, ni reunions amb el mànager, ni rumors de la separació del grup.

"Pennyroyal Tea", "School", "Polly"...

-Uiiii... Ai, ai, ai... Aquest noi no va bé...-es deia en Carles.

El grup tampoc estava complint les seves expectatives. Estava acostumat a veure aquella colla de *locos saltarines* rebentant amplificadors i llençant-se instruments pel cap. Però la imatge que té al davant no es correspon absolutament en res amb la seva imatge mental. El que hi ha a Barcelona no és Déu, és un *tío* amb un jersei molt donat de si que sembla que s'acabi de fotre un *trankimazin*. Era molt dur veure com el gran Kurt Cobain adquiria un aspecte més lúgubre amb cada cançó.

És cert, en Kurt Cobain està patint molt. En aquests moments experimenta una horrible síndrome d'abstinència perquè no havia aconseguit portar heroïna a Europa. Les seves defenses estan molt baixes. A més, els dolors estomacals crònics se li aguditzen sense les seves drogues. El seu estat anímic no és gaire millor perquè el seu matrimoni està en perill. La seva relació amb Courtney Love és força tòxica, els dos són heroïnòmans i tenen personalitats molt fortes i xocants. Està al límit de les seves forces.

En Wookie s'esperava un ambient més festiu, però el concert no l'estava desagradant. Tot i això, a aquelles hores de la nit els litres de cervesa havien alterat la seva percepció de les coses. Preferia oblidar els seus sentits de crític musical i simplement gaudir del concert.

Els altres haurien desitjat tenir la tolerància d'en Wookie. Els resulta una situació massa estranya. Com és possible que Nirvana, la imatge del grunge, els herois de la seva generació, el grup més important del moment, estiguin fent un directe tan fluix? Als discos són uns monstres! Tot és fals? No... no té sentit estar amargat quan estàs

presenciant un concert històric. És la primera vegada que Nirvana trepitja Barcelona, i han trigat tant... Qui sap quan els podran tornar a veure? Preferien no saber que la resposta era *mai*. Però... és un concert dolent, un grunge descafeïnat. En teoria s'havien de sentir uns grans privilegiats, marxar del concert amb la sensació que havia sigut el millor concert de les seves vides. Però no ho era. Els seus sentiments eren contradictoris i frustrants.

Abans que se n'adonin, el grup abandona l'escenari discretament.

***

Era veritat. Per molt que els dolgués reconèixer-ho, va ser un mal concert. L'actuació de Barcelona no va ser més que el preludi del negre futur de la banda i del mateix Kurt Cobain.

Aquella maleïda gira tenia programades dues setmanes de vacances que començarien el 3 de març. En menys d'un mes, després d'un últim concert a Offenbach, Alemanya, per fi podrien disposar de catorze dies sencers per fer el que volguessin. Però aquell concert mai se celebraria.

Les coses es van començar a torçar irreversiblement el primer dia de març. Aquella nit havien de tocar l'antepenúltim concert de la primera part de la gira a Munic, però va ser l'últim. Per començar, en Kurt Cobain no volia ni sortir a l'escenari perquè estava malalt. Li feia mal la gola i no es veia en condicions de cantar. Malgrat tot, va complir, i sorprenentment va ser un concert força digne. Una mica de llum entre tanta foscor. Semblava que tornessin a connectar entre ells i amb el públic. Cobain estava més motivat i enèrgic que en els últims concerts del grup.

Tot era fals. El dia anterior havia trucat al seu cosí Art Cobain i li havia comentat que estava fart de la vida que portava.

L'endemà del concert de Munic, havien de tocar un segon concert al mateix lloc però es va cancel·lar. De pas, també van suspendre el del dia següent a Offenbach perquè Cobain havia empitjorat. Van pensar que no passava res per avançar les vacances, i que reprogramarien ambdós concerts per la segona part de la gira. Aquell mateix dia, Krist Novoselic va agafar un vol cap a Seattle. Dave Grohl va quedar-se a Alemanya, ja que havia de gravar un vídeo per la banda sonora de la pel·lícula *Backbeat*, un film sobre els primers anys dels Beatles a Alemanya. En Kurt Cobain va volar a Roma acompanyat per Pat Smear. Cobain hi havia volgut anar per veure a la seva dona Courtney Love, que també estava de gira europea amb el seu grup Hole.

La primera desgràcia va passar la nit del 3 de març. Durant el dia, un metge va visitar en Kurt Cobain i li va diagnosticar una bronquitis i una laringitis aguda. Per poder suportar el dolor i les molèsties, Cobain va aconseguir flunitrazepam, un potent fàrmac per tractar l'insomni que en alguns països s'utilitza com a anestèsia. Aquella nit el matrimoni Cobain va estar bevent xampany i celebrant la seva reunió. Courtney Love no va acceptar la petició de Kurt Cobain per tenir relacions sexuals. Ella es va prendre un Valium i ell va anar a dormir. L'endemà, Love es va despertar amb Cobain inconscient a terra. Li sortia sang del nas i tenia la pell blavosa.

Kurt Cobain va ser traslladat a l'hospital Policlinico Umberto I de Roma, i la notícia es va difondre ràpidament. Cobain havia entrat en coma per barrejar xampany i pastilles Rohipnol. Primer es va pensar que havia sigut una sobredosi accidental, però els informes van determinar que el músic havia ingerit de 50 a 60 pastilles embolcallades individualment. Es va concloure que havia sigut un intent de suïcidi. El director de la gira va difondre el missatge oficial: "Kurt Cobain ha entrat en coma a les sis del matí del dia 4 de març de 1994. El coma ha sigut induït per una combinació de grip i fatiga amb una sobredosi d'analgèsics i xampany. Cobain no ha despertat, però evoluciona favorablement segons els metges".

Al cap de 20 hores angoixants, Kurt Cobain va despertar i immediatament va ser traslladat a un hospital americà. Dave Grohl va ser dels primers a trucar-lo:

-Ei, *tío*, no vull... que et moris...

Però Kurt Cobain li volia treure importància als fets:

-No, tranquil. Ha sigut un error... Era a Roma, amb la meva dona, no em trobava bé i el xampany... Un error.

En teoria, Nirvana havia de continuar amb la gira europea l'11 de març a Praga, però finalment va ser suspesa perquè Cobain necessitava reposar. No ho va fer. Un parell de setmanes després de recuperar-se del coma, el matrimoni Cobain va tornar a discutir. En Kurt Cobain es va atrinxer en una habitació on hi havia quatre armes de foc, i Courtney Love va trucar a la policia alertant que Cobain es volia suïcidar. Finalment Love va reconèixer que exagerava, però la policia va confiscar totes les armes de Cobain per precaució.

Tot i això, no va trigar gens a aconseguir-ne una altra. Cobain la volia per protegir la seva família de possibles assaltants. A finals d'aquell mateix mes va anar a comprar una escopeta Remington M.11 del calibre vint i una caixa de munició. L'arma la va comprar acompanyat d'un amic seu, Dylan Carlson, i la van posar a nom d'aquest últim, per por a que la policia també li requisés.

Unes hores més tard d'aquell mateix dia, Cobain va ingressar en un centre de rehabilitació de Los Angeles on només va passar dues nits. L'1 d'abril va saltar la tanca de dos metres i va agafar el primer vol a Seattle. El dia 4, la seva mare, Wendy O'Connor, en denunciaria la desaparició.

Ningú sabia on era Kurt Cobain.

***

We passed upon the stair

We spoke of was and when

Although I wasn't there

He said I was his friend

Which came as a surprise

I spoke into his eyes

I thought you died alone

A long, long, time ago...

Nirvana havia tornat a l'escenari després d'una pausa d'uns cinc minuts infinits. És l'hora del bis, i el comencen versionant un tema de David Bowie anomenat "The Man Who Sold The World". El grup l'havia interpretat per primera vegada a l'acústic que van fer per l'MTV el novembre passat. L'havien adaptat tan bé al seu estil, que gairebé semblava pròpia.

És un tema suau que acompanya a un públic exhaust. L'èxtasi inicial els comença a passar factura. Fa una xafogor densa i terrible. Estan xops de suor. Es com si les cames se'ls haguessin transformat en plom.

Quan en Carles encara no és capaç d'assimilar la incòmoda dolçor d'aquell tema, rep una altra bufetada: "All Apologies". Des del concert acústic de l'MTV, el tema havia adquirit una aura extremadament melancòlica. Posa els pèls de punta. Sona tan fràgil... Al disc era un tema potent, en acústic era devastador... però en el concert de Barcelona sonava estrany. Era com una premonició del futur d'en Kurt Cobain i no podia evitar comentar-ho amb un dels seus acompanyants:

-Si haguessin portat l'àngel de plàstic de l'*In Utero*, seria bestial. Pràcticament puc escoltar-lo darrere d'en Kurt dient 'me l'emportaré'.

Tot i això, Nirvana tampoc és capaç de transmetre l'emotivitat d'aquesta cançó. Es nota massa que volen acabar el concert tan aviat com puguin. El tempo se'ls torna a disparar. Més que cantar, en Kurt recita el tema obligat. No el sent.

Nirvana segueix el seu esprint final. “*Joder*, és què ‘On A Plain’ està sonant gairebé igual que ‘All Apologies’ i són temes completament diferents... Quin desastre tot”, desesperava en Joan. Per la seva banda, en Richard ja s’havia rendit feia estona... ja no esperava cap tipus de remuntada del grup, ni un final memorable. Només volia intentar apreciar el que quedava de nit, mentre desitjava que la seva memòria només en guardés els bons moments.

Kurt Cobain desperta. Es retira un floc de cabells de la cara amb un moviment àgil i clava la mirada al públic.

-Good night. God bless, you've been a wonderful audience...

És la primera vegada que el músic es dirigeix a ells. Des del primer “*Good night*” ha aconseguit recuperar la histèria dels fans que tornen a embogir. Els ha parlat! Kurt Cobain els acaba de dir que han sigut un públic meravellós! Quin honor!

L'excitació disminueix quan s'adonen que allò és l'acomiadament del grup. Només els queda una cançó. Només una... I no en pot ser cap altre que no sigui “Heart Shaped Box”, una tètrica cançó d'amor que molts consideraven l’“Smells Like Teen Spirit” de l’*In Utero*.

Era tard, sí, però Kurt Cobain sabia brodar un final. O potser era simplement que els feia pena que allò fos l'últim tema de la nit i havia augmentat la seva sensibilitat. També era més ràpida que la versió d'estudi, però cada vegada que arribava la tornada de la cançó i Cobain exclamava “*Hey, Wait!*”, per fi notaven que era viu. Tornava a ser el Déu desbocat per la passió. S'havia encès la veu de foc inflamada per la ràbia i la urgència de fugir de l'escenari.

En Wookie i en Carles tenen la petita esperança que el grup acabi destrossant alguna cosa. Encara que només sigui una guitarra o un amplificador... El que sigui... Volen que els demostrassin que encara eren aquells dels videoclips que tant havien gaudit. Però no. El grup acaba la seva feina i abandona l'escenari.

-Ja està...-Diu en Carles en veu baixa.

-Doncs vinga, cap a casa.-Constata en Joan.

-València 2.0.-En Richard sospira.

-A seguir la festa, nois!-Crida en Wookie.

Triguen uns quants minuts a reaccionar per abandonar el Palau dels Esports. No s'acaben de creure que... en fi, s'ha acabat el concert. Tants anys d'espera consumits en una hora i vint minuts. En Wookie no, però els altres tenen una sensació agredolça al cos. S'ho havien passat bé, sens dubte. Fins i tot hi havia hagut moments molt potents, però no havia sigut com s'ho esperaven. Eren Nirvana, ells no els podien fallar. Tots els altres grups podien, però Nirvana no. Haurien volgut recordar aquella nit amb una actuació de matrícula d'honor, però amb prou feines els podien regalar un sis. El pitjor és que mai es podran treure aquest mal sabor de boca.

En Carles es neteja les ulleres amb la jaqueta per enèsima vegada. Finalment ha entès que ja està, que ara toca marxar cap a casa i intentar dormir.

En Joan també es disposa a sortir de l'escenari amb els seus acompanyants. Nirvana no s'havia deixat la pell en el concert. Està trist i decebut, però no vol perdre l'esperança. Potser ell havia sigut massa dur amb els pobres *tíos*. "Ja els veuré una altra vegada i segur que em fliparan", es deia a si mateix.

En Richard s'amaga els cabells rere les orelles. Tant de bo el grup hagués sigut més empàtic. Tampoc té ganes de marxar. Està tan desorientat com el grup sobre l'escenari.

En canvi en Wookie és al seu món. Va molt begut i l'eufòria li consumeix les entranyes. Té ganes de més festa, així que s'endú la colla a continuar la nit fins ben bé l'endemà.

El fred els rep a tots amb una coça a l'estómac. Ja no hi queda cap fanàtic al Palau dels Esports de Barcelona. Hi torna a haver llum artificial i aire fresc. De fet, congelat. Sense gent sembla un espai grandios, però ha perdut tota la màgia. Les cançons de Nirvana i els crits dels fanàtics han canviat pel soroll dels pipes recollint l'escenari i del servei de neteja intentant fer alguna cosa. Tindran molta feina per maquillar el Palau dels Esports i deixar-lo com estava abans que l'arrasés l'huracà del grunge. Aquell sempre serà l'escenari d'un concert llegendari. L'únic de Nirvana a Barcelona. Una de les últimes nits de la vida de Kurt Cobain.

***

-Wookie! Sabia que et trobaria aquí.

-És clar dona, curro aquí al pub. On vols que sigui un divendres a la nit? Fes-ne via, que tinc feina.

-No ho saps, oi?

En Wookie es va mirar la seva amiga amb desconcert. No entenia què passava.

-En Kurt Cobain, *tío*... s'ha suïcidat.

Es va cobrir la boca amb la mà esquerra. Ni de broma. Què diu aquesta boja? Com què en Kurt Cobain s'ha suïcidat? Què vol dir això? No s'ho podia creure. Li va preguntar una vegada i una altra: "Segur? A veure, això on ho has vist? No t'inventis coses així, per favor". Finalment va començar a prendre-se-la seriosament.

-Què ha passat?

-L'han trobat fa unes hores a casa seva... s'ha fotut un tret al cap.

És veritat que les seves lletres eren fosques, i que ja havia passat alguna cosa rara el mes passat a Roma però... d'aquí a volar-se *la tapa de los sesos*... Tan malament ho estava passant el xaval? Només podia pensar en el concert de Barcelona... però si havia estat bé, no? Cada vegada se sentia més angoixat i confús. La notícia l'estava destrossant. Nirvana significava molt per a ell. Eren part de la seva vida. I ara en Kurt s'havia matat... No el coneixia personalment, però sentia com si hagués perdut a un amic. Com se suposava que havia de seguir treballant? Només volia tornar a casa i dormir. Despertar i que allò hagués sigut un malson. Però ni tan sols va poder dormir. Donava voltes i més voltes al llit. Allò era massa real, i era una merda.

***

En Jordi Cazes encara festejava el divendres amb uns amics prop de la plaça de la Vila de Gràcia. A les cinc del matí, encara amb uns nivells d'alcohol en sang considerables, es disposaven a tornar a casa amb cotxe. Tenien la ràdio posada com si fos un membre més del grup. A ningú li interessava realment el que havia de dir la ràdio un dissabte quan encara ni s'ensumava la sortida del sol.

-Espera, què diuen del Kurt Cobain? Puja el volum.

Es demanaven silenci entre empentes i rialles. La ràdio va parlar: "Cobain, de 27 anys, es va suïcidar d'un tret al cap segons la policia de l'Estat de Washington. Un electricista va ser el que va trobar el cos inert del líder del grup Nirvana, tot i que no es va poder reconèixer el cadàver fins que un representant de la discogràfica MCA es va desplaçar al lloc dels fets".

En Jordi no n'era un fan. No va anar al concert de Barcelona perquè odiava Nirvana, no com en Pep Rius que no hi va anar per problemes econòmics. Però a diferència d'en Pep, qui ja s'ho esperava, la mort d'en Kurt Cobain el va afectar.

La sang se li va glaçar fins al punt d'evaporar l'última gota de cervesa que li circulava per les venes. L'única paraula que li venia al cap per descriure la situació era "estrany".

A més, no havia mort; s'havia matat. D'un tret al cap a més a més! Kurt Cobain havia sigut més grunge que el grunge, i per això havia palmat.

Ho va percebre com si hagués escoltat la mort del Jim Morrison de la seva generació. Potser allò fins i tot era el seu Kennedy.

-Acaben de dir que Kurt Cobain està mort?

-Cadàver.

***

Com cada dissabte, en Richard llegia el diari mentre esmorzava tranquil·lament: "*Kurt Cobain, cantant de Nirvana, se suïcida de un tiro en la cabeza a los 27 años*".

Va haver-ho de llegir diverses vegades. En aquell moment no podia pensar en els concerts, no tenien importància. Estava en shock... Els músics no es morien així... d'un tret al cap amb 27 anys. Però si gairebé tenien la mateixa edat! No sabia ni què pensar... Era el final d'una era.

La notícia anava acompanyada d'una fotografia que en poc temps seria famosa mundialment. Havia sigut captada de lluny i mostrava la finestra oberta que donava a l'hivernacle situat sobre el garatge de la residència dels Cobain. Al mig de l'habitació hi havia algú vestit de negre ajupit amb uns papers a les mans, no se li veia el cap. A l'esquerra... algú estirat a terra amb un jersei clar, uns texans, uns mitjons blancs i unes Converse negres... El cap i el torç quedaven amagats, però era en Kurt. Era la primera vegada que una persona que admirava tant es moria... A sobre d'aquesta manera.

En Joan no recorda exactament què feia quan es va assabentar de la notícia. En part s'ho esperava, però no en aquell moment. Un dia o altre havia de passar. En Kurt Cobain era una estrella autodestructiva. Ara ho veia més clar que mai i entenia perquè el concert de Barcelona havia sigut funest. No eren imaginacions seves, en KurtCo estava fatal. Totes les peces començaven a encaixar, però per molt que s'ensumés que en Kurt no acabaria bé, era una mort que feia mal.

***

Aquell dissabte al migdia, en Carles anava de visita a casa la seva àvia amb els seus pares. Era al cotxe, assegut al darrere i mirant per la finestra. Ja eren prop de la casa, el cotxe ja era al carrer Còrsega. Portaven la ràdio engegada per escoltar les notícies.

"El líder de Nirvana, Kurt Cobain, es va suïcidar d'un tret al cap a casa seva."

Se li va desencaixar la cara. Va prémer els punys amb força. No podia assimilar tot el que el locutor estava explicant. No podia ser. En Kurt... mort? El cor se li va fragmentar en mil pedaços. Nirvana l'havien ajudat a descobrir qui era, li havien donat força... Els va conèixer quan tenia 14 anys, ara en tenia 19. Els anys més inestables de la seva vida els havia superat gràcies a en Kurt... Li havien arrencat la innocència. Va ser un impacte terrible que el va traumatitzar

***

El 5 d'abril de 1994, en Kurt Cobain va arribar a la seva casa de Lake Washington, Seattle. Va tancar-se a l'hivernacle situat sobre el garatge de casa i va escriure una carta d'acomiadament amb tinta vermella. Anava dirigida al seu amic imaginari de la infància, en Boddah, i li explicava com s'havia sentit durant els últims anys.

"[...] Fa massa anys que no he sentit l'emoció d'escoltar o crear música, o llegir-la o escriure-la. Em sento més culpable del que les meves paraules poden expressar sobre tot això.

Per exemple, quan pugem a l'escenari i els llums s'apaguen i la multitud comença a cridar... no m'afecta de la manera que ho sentia en Freddie Mercury, qui semblava adorar i assaborir l'amor de l'adoració del públic. Fet que totalment admiro i envejo. La cosa és que no us puc enganyar, a cap de vosaltres. No seria just ni per vosaltres ni per mi. El pitjor crim en què puc pensar seria fingir i fer veure que m'estic divertint al 100%. A vegades sento com si hagués de fitxar abans d'entrar o sortir de l'escenari. He fet tot el possible per apreciar-ho (i ho faig, Déu, creu-me, però no és suficient). Aprecio el fet que hem impactat i entretingut un munt de gent. Potser sóc un narcisista que només aprecia les coses quan s'han acabat. [...]

A les nostres últimes gires he pogut apreciar més tota la gent que he conegut personalment, i als fans de la nostra música. Però no puc superar la frustració, la culpa i l'empatia que tinc per tothom. Hi ha bondat en tots nosaltres, i penso que simplement estimo massa a la gent. Tant, que em fa sentir fotudament trist. El petit, trist, sensible, menyspreador, Pisces. Jesús. Per què no ho gaudeixes? No ho sé! [...]"

Cobain també havia consumit una alta quantitat d'heroïna. Unes setmanes després el diari *Seattle Post Intelligencer* revelaria que la dosi havia sigut d'1,52 mg, una xifra que triplica la dosi letal normal, un valor molt elevat fins i tot per un addicte amb alta tolerància a les drogues.

Va agafar l'escopeta Remington que havia comprat uns dies abans, es va apuntar al cap i va disparar. No el trobarien fins al cap de tres dies per casualitat. Tot i buscar-lo a casa, ningú va comprovar l'hivernacle.

A les nou menys vint del matí del dia 8 d'abril de 1994 (a les 17.40 hora catalana), un electricista va veure el cos i va trucar al seu cap. El superior de l'home no va trigar ni un minut a avisar a la ràdio local perquè tenia "l'exclusiva del segle": Kurt Cobain havia mort.

Al cap d'unes hores ja ho sabia tot el món, inclosos els fans de Barcelona com en Wookie, en Jordi, en Pep, en Richard i en Carles. Tot allò passava exactament dos mesos després del concert al qual havien assistit.

Sembla que el grunge no pot tenir un final feliç. Andy Wood, líder de Mother Love Bone, el primer grup que havia destacat moderadament del moviment, havia mort per sobredosis d'heroïna el 19 de març de 1990 quan tenia 24 anys. El líder d'Alice In Chains, Layne Staley, va morir als 34 anys pel mateix motiu un 5 d'abril, com Kurt Cobain, però de l'any 2002. Pearl Jam va allunyar-se del so grunge, però encara estan junts. Soundgarden es van separar l'any 1997, van tornar al 2010, però finalment el seu líder Chris Cornell es va suïcidar el 17 de maig de 2017.

Però en Kurt Cobain encarnava la veu de la Generació X, del grunge, de Seattle... I ara aquesta veu callava per sempre. L'impacte va ser devastador. El món estava commocionat.

Als fans només els rondava una cosa pel cap: "I ara... què?".

BIBLIOGRAFIA

Llibres:

Borzillo, C. (2014). *Kurt Cobain - La historia de Nirvana*. Barcelona. Timun Mas S.A.

Chillón, A. (2014). *La palabra facticia; literatura, periodismo y comunicación*. (1ed.) Barcelona. Aldea Global.

Cross, C. (2008). *Cobain Unseen*. Barcelona. Caelus Books.

Cross, C. (2001). *Heavier than Heaven: A Biography of Kurt Cobain*. Londres. Hyperion.

Scanlon, P. (1979). *Reportajes: El Nuevo Periodismo en "Rolling Stone"*. (1ed. "Contraseñas"). Barcelona: Anagrama.

Wolfe, T. (1973). *El Nuevo Periodismo* (José Luis Guarner, trad.) (1a ed. "Compactos"). Barcelona: Anagrama.

Yarm, M. (2016). *Todo el mundo adora nuestra ciudad: una historia oral del grunge*. (1ed.) Es Pop edicions.

Documentals:

Helvey, S. (productor), Pray, D. (director). (1996) *Hype!* EUA: Helvey-Pray Productions.

Crowe, C. (productor i director). (1993). *Singles*. EUA: Warner Bros.

Crowe, C. (productor i director). (2011). *Pearl Jam Twenty*. EUA: Tremolo Productions.

Moll, J. (productor i director). (2011). *Foo Fighters Back and Forth*. EUA: Sony Music Entertainment.

Morgen, B. (productor i director). (2015). *Cobain: Montage of Heck*. EUA: Universal Pictures/ HBO Documentary Films.

Programa: "El dia que Kurt Cobain i els grunge ens van deixar" d'*Sputnik: Òrbita 90*, TV3. (2017).

Articles en premsa escrita:

Bryce, A. (1991). ¿Qué fue del Nuevo Periodismo? *El País*. [Hemeroteca online]

Cavestany, J. (1994). Kurt Cobain, cantante de Nirvana, se suicida de un tiro en la cabeza a los 27 años. *El País*. [Hemeroteca online]

Kurt Cobain deja huérfana a la generación grunge. (1994). *La Vanguardia* [Hemeroteca online]

Núñez, C. (1994). Nirvana, tan sosos como estruendosos. *El Periódico* [Hemeroteca online]

Torra, K. (1994). Entre los diamantes pulidos de "Nevermind" y la falta de fulgor uterino. *La Vanguardia*. [Hemeroteca online]

True, E. (1989). Sub Pop: Seattle, Rock City. *Melody Maker*, 26-27.

Articles en format electrònic:

Bianciotto, J. (1994). Nirvana/Buzzcocks: El grunge que no cesa. *Rockdelux*. Disponible a www.rockdelux.com (consultat el 13 de desembre de 2016).

Domínguez, A. (2015). Kurt Cobain ya se moría aquí. *El Mundo*. Disponible a www.elmundo.es (consultat el 10 de gener de 2017).

Hernández, P. (2015). 1994, el año que cambió el rock alternativo. *Jot Down*. Disponible a www.jotdown.es (consultat el 21 de febrer de 2017).

García Galindo, J.A. i Cuartero, A. (2014). El auge del periodismo narrativo en la Sociedad de la Información. *Universidad de Málaga*. Disponible a www.riuma.uma.es (consultat el 12 de febrer de 2017).

García, Y. (2015). Celtiberia grunge: ¿por qué no hubo unos Nirvana españoles?. *Canino, Eldiario*. Disponible a: www.caninomag.es (consultat el 23 de desembre de 2016).

García, Y. (2016). Ven tal y como eres: por qué Kurt Cobain y Nirvana importan más que nunca. *Canino, Eldiario*. Disponible a www.caninomag.es (consultat el 20 de febrer de 2017)

La generació perduda del grunge. (2015). *Regio7*. Disponible a www.regio7.cat (consultat el 20 de febrer de 2017)

Lamacq, Steve. (1991). Nirvana: Nirvana. *New Musical Express (NME)*. Disponible a: www.nme.com (consultat el 13 de febrer de 2017).

Manrique, D. (2011). Cuando el "grunge" rompió aguas. *El País*. Disponible a: www.elpais.com (consultat el 20 de febrer de 2017).

Mateu, M. (1991). Nirvana - Nevermind. *Rockdelux*. Disponible a: www.rockdelux.com (consultat el 13 de febrer de 2017).

Pirla, Y. Els bars de nit a Poblenou. *La pubilla del taulat*. Disponible a www.lapubilladeltaulat.com (consultat el 18 de febrer de 2017).

Robbins, I. (1991). Nirvana: Nevermind. *Rolling Stone*. Disponible a: www.rollingstone.com (consultat el 13 de febrer de 2017).

Serrador, D. (2015). Quan la crònica troba la poesia. *Núvol*. Disponible a www.nuvol.com (consultat el 12 de febrer de 2017).

Tirzo, J. (2012). 10 claves para planear un texto de periodismo narrativo según Leila Guerriero. *Red de periodismo cultural*. Disponible a: www.reddeperiodismocultural.fnpi.org (consultat el 25 de març de 2017).

Torres, J.D. (2013). John Hersey, ¿El padre del Nuevo Periodismo? *El Espectador*. Disponible a www.elespectador.com (consultat el 10 de març de 2017).

Weinstein, R. (2001) An Interview with Bruce Pavitt. *Trip*. Disponible a www.tripzine.com (consultat el 20 de març de 2017).

Artículos de revistas electrónicas:

Lukács, G. (1932). ¿Reportaje o configuración? Observaciones críticas con ocasión de la novela de Ottwalt. *Anàlisi* 28, 2002. Recuperat el 10 d'abril de 2017 de: www.raco.cat

Tijeras, R. (2013). Periodismo narrativo y no ficción. *Comunicacion21*, 4. Recuperat el 27 de març de 2017 de: www.comunicacion21.com

Sánchez Vega, C. (2015). El periodismo clásico frente al Nuevo Periodismo. *Correspondencias & Análisis*, N°5. Recuperat el 6 de març de 2017 de: www.studylib.es

Webgrafia:

Anònim, [KurtCobainIntestines]. (2012). Nirvana - Palau Municipal dels Esports Barcelona, Spain 1994 [FULL]. [Arxiu de vídeo]. Consultat el 29 d'abril de 2017 de: <https://youtu.be/ZLmwwy07he4>

Kurt Cobain's Guitars and Gear. (2017). Consultada el 24 d'abril de 2017 de www.groundguitar.com

Nirvana Setlist at Palau dels Esports de Barcelona. (2009). Consultada l'11 de febrer de 2017 de www.setlist.fm

The history of Rolling Stone Magazine. Consultada el 27 de març de 2017 de www.cecilbuffington.com

Gold & Platinum - Nirvana: Nevermind. (2017). Consultada el 20 de març de 2017 de www.riaa.com

Obres pertanyents al Nou Periodisme consultades

Capote, T. (1966). *A Sangre Fría*. Barcelona. Círculo de lectores – Editorial Noguer.

Christgau, R. (1965). *Beth Ann y la macrobiótica*

Guerriero, L. (2008). *El rastro en los huesos*

Hersey, J. (1946). *Hiroshima*. Barcelona. Debolsillo - Ensayo.

Rogers, M. (1973). *Eclipse Total*

Talese, G. (1966). *Frank Sinatra está resfriado*

Thompson, H.S. (1970) *El derby de Kentucky es decadente y depravado*

ANNEXOS

Aquí s'inclouen els guions de les entrevistes realitzades per poder fer aquest reportatge. Estan ordenats segons l'ordre cronològic de la realització de les entrevistes.

Entrevista amb Richard Royuela – 10 de febrer de 2017

- Quan i per què et vas iniciar en el periodisme musical?
- Ara treballes a Rockzone (2005), però en quin projecte treballaves als anys 90?
- Quina música escoltaves aleshores?
- Quan vas sentir a parlar per primera vegada del grunge?
- Mereix ser considerat un gènere independent?
- Et va interessar el moviment personalment?
- Creus que va ser important a Barcelona?
  - En quins aspectes?
  - A quins llocs hi era present?
- Quins grups associaves amb aquesta etiqueta?
- Quin era el teu preferit?
- Per què creus que Nirvana en va destacar especialment?
- A Barcelona hi havia algun grup que s'acostés al so de Seattle?
- I alguna discogràfica que apostés pel gènere?
- Creus que el Rock Català va frenar la onada del grunge a Barcelona?
- Quina transcendència va tenir el disc *Nevermind*?
- Els mitjans de comunicació parlaven del grunge?
- La mort de Kurt Cobain va significar alguna cosa pel moviment?
  - Recordes com vas viure aquesta mort?

Concert de Nirvana

- Tu ja havies vist el grup durant la seva gira de 1992 a València, com va ser aquell concert?
- Com vas assabentar-te que Nirvana vindrien a Barcelona?
- Com vas entomar la notícia?
- Com vas comprar les entrades?
- Vas anar-hi sol o amb amics?
- Hi havia molta gent?

- Com estava l'ambient?
- Hi havia alguna olor especial?
- Què t'esperaves d'aquella nit?
- Com va ser realment?
- Recordes algun moment de l'actuació que et crides l'atenció?
- Els músics interactuaven amb el públic?
- Recordes l'acomiadament de la banda?
- Vas escriure'n alguna crítica?

Entrevista amb Carles Llacer Escamilla – 17 de febrer de 2017

- Quin tipus de música escoltaves als anys 90?
- Quan va ser la primera vegada que vas sentir a parlar de "grunge"?
- Mereix ser considerat un gènere independent?
- Què és el que més et cridava l'atenció del moviment grunge?
- Tu vas seguir-lo (música, però també estètica, ideologia)
- T'hi senties identificat?
- Quin era el teu grup preferit?
- Com t'informaves d'aquestes bandes?
- Creus que el moviment va ser important a Barcelona?
- A quins llocs de Barcelona el grunge estava present?
  - Hi anaves?
  - Com era l'ambient?
  - Quin tipus de gent hi anava?
- Hi havia bandes locals que toquessin alguna semblant al grunge?
  - T'agradaven?
- Recordes el dia que es va anunciar la mort de Kurt Cobain?
- Et va afectar d'alguna manera?
- Encara estàs vinculat amb el moviment?

Concert de Nirvana

- Com et vas assabentar que Nirvana vindrien a Barcelona?
- Com vas reaccionar davant la notícia?
- Per què hi vas anar?
- Havies anat a algun altre concert d'ells?
- Hi vas anar sol o acompanyat?
- Et va semblar que hi havia molta gent?
- Com estava l'ambient?
- Què esperaves d'aquella nit?
- Com va ser en realitat?
- Recordes algun moment de l'actuació que t'impactés especialment?
- Els membres de la banda interactuaven amb el públic?
- Recordes com es van acomiadar?

Entrevista amb Xavi Rivases – 17 de febrer de 2017

-Quines funcions tenies al Garatge Club?

-Com definiries el local?

-Quin record en tens?

-Només cal mirar una mica a internet per adonar-se que va ser una de les sales més mítiques de la Barcelona dels 90. Quin paper va tenir el Garatge en la cultura alternativa d'aleshores?

-L'altre dia em va semblar escoltar que no ets gaire fan del grunge perquè "va acabar amb el heavy". És veritat que no t'agrada?

-Consideraries que el grunge era un moviment alternatiu?

-El local va obrir per primera vegada l'any 1992, en ple apogeu del grunge. Hi havia espai pel grunge a Garatge, o la sala estava més destinada al hardcore-punk-etc?

- Quins grups grunge recordes que actuessin a la sala?
- Quins grups "es punxaven" al club?

-Creus que el Poblenou va ser un barri important per l'escena musical alternativa?

-Quina relació hi havia amb sales "veïnes" com Zeleste o Akelarre?

-Hi havia locals semblants a la resta d'Espanya?

-Es veu que les aparicions policials eren bastant freqüents, van ser la causa del tancament de la sala?

-Creus que encara existeixen corrents de música alternativa actualment?

- I locals destinats a aquest tipus de música?

-Per què no vas anar al concert de Nirvana?

Entrevista amb Joan S. Luna – 20 de febrer de 2017

- Per què vas iniciar-te en el periodisme musical?
- En quin projecte treballaves als anys 90?
- Quin tipus de música escoltaves en aquella època?
- Quan va ser la primera vegada que vas sentir a parlar de "grunge"?
- Hi havia alguna cosa del moviment que et crides l'atenció?
- Mereix ser considerat un gènere independent?
- T'interessava el moviment grunge personalment?
- Quins grups s'associaven amb aquella etiqueta?
  - Quin era el teu preferit?
- El consideraries un moviment alternatiu?
- Creus que va arribar a impactar a Barcelona?
  - En quins aspectes?
- Creus que el Rock Català o el Jocs Olímpics van frenar l'onada grunge a Barcelona?
- Per què creus que un moviment que ve de tan lluny va poder arribar a influir fins i tot als "joves" d'aquí?
- A quins llocs de Barcelona el grunge estava present?
  - Hi anaves?
  - Com era l'ambient?
  - Quin tipus de gent hi anava?
  - Quins grups punxaven?
- Quina transcendència va tenir el disc *Nevermind*?
- Què creus que tenia Nirvana per destacar més que els altres grups?
- Recordes el dia de la mort de Kurt Cobain?
- Com valores la cobertura dels mitjans de comunicació sobre el fenomen grunge?
- MondoSonoro es va fundar a l'octubre del 94, quan el grunge més comercial ja perdia popularitat. Se li va donar alguna importància al grunge a la revista?

Concert de Nirvana

- Com et vas assabentar que Nirvana vindrien a Barcelona?
- Com vas reaccionar davant la notícia?
- Hi vas anar sol o acompanyat?
- Creus que hi havia molta gent?
  - Creus que hi havia menys gent per ser la gira de In Utero
- Quin era l'ambient?

- Què t'esperaves del concert?
- Com va ser en realitat?
- Quina era l'actitud dels músics (Cobain,Novoselic,Grohl,Smear)?
- Recordes alguna cosa del concert que et cridés l'atenció especialment?
- En vas fer alguna crítica per l'àmbit professional?

Entrevista amb Jordi Cazes – 21 de febrer de 2017

-Quin tipus de música escoltaves a finals dels anys 80 – principis dels 90?

-On t'informaves sobre temes relacionats amb la música?

-Quan va ser la primera vegada que vas sentir a parlar de "grunge"?

-Mereix ser considerat un gènere independent?

-Què és el que més et cridava l'atenció del moviment?

- Tu vas seguir-lo?
- T'hi senties identificat?

-A quins grups grunge escoltaves?

-Quin era els teu preferit?

-Creus que és justificada la fama de Nirvana com a símbol del grunge, o estan sobrevalorats?

-I l'impacte del *Nevermind*?

-A quins llocs de Barcelona el grunge estava present? (locals, sales)

-Hi anaves normalment?

- -Com era l'ambient?
- -Quin tipus de gent hi anava?
- -Quins grups punxaven?

-Et va impactar la mort de Kurt Cobain?

-Per què no vas anar al concert de Nirvana?

-En aquella època vas començar un grup de música. Per què?

- Quin instrument tocaves?
- De quins grups preníeu influència?
- En quines sales actuàveu?
- Com era l'ambient als concerts?
- Vas considerar dedicar-t'hi professionalment?

-Quan vas començar a organitzar el festival grunge "Pesadilla Antes de Navidad"?

- En què consistia?
- On es feia?
- Quins grups hi actuaven?

-Encara se celebra?

-He llegit al Periódico que fins i tot has compartit escenari amb Billy Gould dels Faith No More, com vas viure aquella nit?

-Quina relació guardes tu amb el grunge actualment?

Entrevista amb Xavier Zaera (Wookie) – 17 de març de 2017

-Quin tipus de música escoltaves a finals dels anys 80 – principis dels 90?

-Quan va ser la primera vegada que vas sentir a parlar de "grunge"?

-Mereix ser considerat un gènere independent?

-Què és el que més et cridava l'atenció del moviment grunge?

- Vas seguir-lo?
- T'hi senties identificat?

-A quins grups grunge escoltaves?

-Què creus que tenia Nirvana per sobresortir en el moviment?

- I a tu, què és el que més t'agradava de Nirvana?

-A quins llocs de Barcelona el grunge estava present?

- Com era l'ambient?
- Quin tipus de gent hi anava?
- Quins grups punxaven?

-Recordes el dia que es va anunciar la mort de Kurt Cobain?

-Quina relació guardes amb el grunge actualment?

Concert de Nirvana

-Vas assistir al concert del festival Reading del '92. Com vas decidir que hi assistiries?

-Hi vas anar sol o acompanyat

-Suposo que en aquella època anar de festivals no era el mateix que ara. Com vas aconseguir els diners per anar-hi?

-Aquell dia (30 d'agost) el cartell va ser molt "grunge", ja que també hi van actuar grups com Mudhoney, L7, Screaming Trees o Melvins. També t'interessava l'actuació d'algun d'ells?

-El concert va ser en 30 d'agost. Feia calor?

-Com estava l'ambient al Reading?

-L'actuació de Nirvana al festival és considerada una de les més importants del grup. Creus que aquesta percepció és justa?

- Tu com ho vas viure?

-Hi ha algun moment que t'impactés especialment d'aquella nit?

-Va canviar la teva percepció del grup després del concert?

***

-Uns anys més tard van anunciar el concert a Barcelona. Recordes com te'n vas assabentar?

-Com vas reaccionar davant la notícia?

-Per què hi vas anar?

- Hi vas anar sol o acompanyat?
- En aquest cas va ser al febrer, feia fred a la cua del concert?
- Com estava l'ambient?
- Què esperaves d'aquella nit?
- Com va ser en realitat?)
- Com vas veure els membres de la banda?
- Recordes algun moment de l'actuació que t'impactés especialment?
- A Reading, el grup interactuava molt amb el públic i va acabar amb destrossa d'instruments. A Barcelona va ser igual?
- Recordes com si es van acomiadar del públic?

Entrevista amb Pep Rius – 7 d'abril de 2017

-Quin tipus de música escoltaves a finals dels anys 80 – principis dels 90?

-On t'informaves sobre temes relacionats amb la música?

-Quan va ser la primera vegada que vas sentir a parlar de "grunge"?

-Mereix ser considerat un gènere

-Què és el que més et cridava l'atenció del grunge?

- Vas seguir el moviment?
- T'hi senties identificat?

-A quins grups grunge escoltaves?

- Quin era el teu preferit?

-Creus que és justificada la fama de Nirvana com a símbol del grunge, o estan sobrevalorats?

- I l'impacte del *Nevermind*?

-Et va impactar la mort de Kurt Cobain?

-En aquella època vas començar un grup de música. Per què?

- Quin instrument tocaves?
- De quins grups prenieu influència?
- En quines sales actuàveu?
- Com era l'ambient als concerts?
- Us consideràveu un bon grup?

-Per què no vas anar al concert de Nirvana?

-Encara tens alguna relació amb el grunge actualment?